

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ**

**Διπλωματική Εργασία
ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ**

**του
ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ ΧΡΗΣΤΟΥ
Επιβλέπων Καθηγητής: ΝΕΓΚΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ**

**Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στην Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική**

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2016

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο το ποσοστό συμμετοχής του φόρου των μισθωτών στο σύνολο του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (που αποτελεί και το μεγαλύτερο μέρος των άμεσων φόρων) αυξάνεται σε αντίθεση με των μη μισθωτων,των οποίων ο αριθμός αυξάνεται, ενώ η συνεισφορά τους στα φορολογικά βάρη συστηματικά μειώνεται.

Αυτό σημαίνει ότι το κράτος αδυνατεί να συλλάβει το εισόδημα που προέρχεται από ανεξάρτητη εργασία και περιουσία με συνέπεια την αύξηση των φορολογιών και του φορολογικού βάρους των μισθωτών, προκειμένου να καλυφτούν οι αυξανόμενες δαπάνες.

Μπροστά στον κίνδυνο της δημοσιονομικής κατάρρευσης, η διοίκηση ψήφισε και έθεσε σε ισχύ ένα νομοθετικό πλαίσιο ,(Ν.4038/12 παρ.14 άρθρο 4 (εφαρμογή διατάξεων άρθρο 67B του νόμου 2238/94, Ν.4110/13 άρθρο 8 παρ.6 ,Ν. 4174/2014 Α΄ μέρος κεφάλαιο έβδομο) με το οποίο θεσπίζονται οι Έμμεσες Τεχνικές Έλεγχου, προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης προκειμένου να εκδοθεί πράξη διορθωτικού προσδιορισμού φόρου σε φορολογούμενο φυσικό πρόσωπο.

Η μελέτη αυτή έχει σαν στόχο την διερεύνηση αυτών των μεθόδων. Τρεις τεχνικές είναι αυτές που αναλύονται στα πλαίσια της ελληνικής νομοθεσίας. Η τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου, της καθαρής θέσης αυτού καθώς του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά εφαρμόζονται από τα αρμόδια φορολογικά όργανα ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση και τα στοιχεία που η ελεγκτική υπηρεσία έχει στη διάθεσή της.

Στόχος των τεχνικών αυτών αποτελεί η εξεύρεση της μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης μέσω της ανάλυσης των οικονομικών δεδομένων του φορολογουμένου και χρησιμοποιώντας πληροφορίες και στοιχεία από ένα εύρος πηγών, συμβάλλοντας μεταξύ των άλλων στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και την δημιουργία αισθήματος κοινωνικής δικαιοσύνης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	5
1.2 Σκοπός της εργασίας και ερευνητικά ερωτήματα	5
1.3 Δομή εργασίας.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΕΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ	13
3.1 Εισαγωγή.....	13
3.2 Η έννοια της Φοροδιαφυγής.....	13
3.3 Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου	15
3.4 Ειδη Έμμεσων Τεχνικών Ελεγχων	16
3.5 Επιλογή Έμμεσων Τεχνικών Ελεγχων	19
3.6. Νομοθετικό Πλαίσιο	20
3.7 Εφαρμοζόμενες Έμμεσες Τεχνικές Ελεγχου	21
3.8 Συμπεράσματα.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ	25
4.1 Εισαγωγή.....	25
4.2 Μελέτη Περίπτωσης Εφαρμογής Έμμεσων Τεχνικών Ελέγχου	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	41
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	43

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

1. Πίνακας Πηγών και Αναλώσεων Κεφαλαίων/Εσόδων.....	26
2. Παράδειγμα Μεθόδου Ρευστότητας του Φορολογουμένου.....	29
3. Πίνακας Ενεργητικού Παθητικού	31
4. Πίνακας Καθαρής Θέσης	33
5. Παράδειγμα Μεθόδου Καθαρής Θέσης	34
6. Πίνακας Τραπεζικών Καταθέσεων και Δαπανών σε Μετρητά.....	38
7. Πίνακας Τραπεζικών Καταθέσεων και Δαπανών σε Μετρητά.....	38
8. Παράδειγμα Μεθόδου Τραπεζικών Καταθέσεων	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η έλλειψη εσόδων αποτελεί χρόνιο πρόβλημα στην Ελλάδα που πρέπει να αντιμετωπιστεί από τη Φορολογική Διοίκηση της Ελλάδας. Το πρόβλημα εντείνεται από την παρουσία υψηλού επιπέδου φοροδιαφυγής που σχετίζεται με την συχνή αλλαγή του φορολογικού πλαισίου καθώς και την μη-εφαρμογή του (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013). Η ανάλυση του φαινομένου της φοροδιαφυγής αποτελεί δύσκολο εγχείρημα εξαιτίας της πολυπλοκότητας του καθώς και του πλήθους των παραγόντων που το επηρεάζουν.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα σύγχρονο εργαλείο που μπορεί να βοηθήσει στον περιορισμό του φαινομένου της φοροδιαφυγής. Η ανωτέρω μεθοδολογία εισήχθη το 2013 από τη Φορολογική Διοίκηση με σκοπό να ελέγξει την ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται από τους φορολογουμένους. Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου έχουν ως σκοπό να περιορίσουν τη φοροδιαφυγή και να βοηθήσουν τη Φορολογική Διοίκηση στον καλύτερο έλεγχο των φορολογουμένων. Ωστόσο, εξαιτίας της πρόσφατης σχετικά εφαρμογής τους θα πρέπει να υπάρξει ανάλυση των μεθόδων αυτών καθώς και της δυνατότητάς τους να βοηθήσουν στο περιορισμό της φοροδιαφυγής.

1.2 Σκοπός της Εργασίας και Ερευνητικά Ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναλυθούν οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής καθώς και η συμβολή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου στον εντοπισμό και τον περιορισμό της. Τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας είναι τα παρακάτω. Πρώτο, για ποιους λόγους δημιουργείται η φοροδιαφυγή και ποιες είναι οι επιδράσεις της. Δεύτερο, τι είναι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου και πως εφαρμόζονται. Τρίτο, πως μπορούν οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου να μειώσουν το επίπεδο της φοροδιαφυγής. Τα ερευνητικά ερωτήματα θεωρούνται σημαντικά καθότι μείωση της φοροδιαφυγής μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των κρατικών εσόδων και κατά συνέπεια μείωση του κρατικού χρέους και τυχόν ελλειμμάτων. Επιπλέον, ως φυσική συνέπεια των ανωτέρω το κράτος θα είναι σε θέση να εξετάσει και εναλλακτικές πολιτικές για την ελάφρυνση των αρνητικών επιδράσεων της κρίσης.

1.3 Δομή Εργασίας

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια. Ειδικότερα, στο Κεφάλαιο 2 παρατίθεται η επισκόπηση της βιβλιογραφίας που σχετίζεται με την φοροδιαφυγή και τις τεχνικές ελέγχου της. Στο Κεφάλαιο 3 αναλύεται η έννοια της φοροδιαφυγής καθώς και το θεσμικό πλαίσιο που σχετίζεται με τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Στο Κεφάλαιο 4 παρατίθενται μελέτες περίπτωσης που σχετίζονται με την εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Τέλος στο Κεφάλαιο 5 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της διπλωματικής, αναλύονται οι περιορισμοί της και παρατίθενται προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η φοροδιαφυγή αποτελεί το σημαντικότερο ίσως πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Φορολογική Διοίκηση σε μια χώρα. Το πρόβλημα αυτό επηρεάζει στην ουσία τη λειτουργία του κράτους αφού οδηγεί σε λιγότερα έσοδα για το κράτος και προβλήματα εκτέλεσης του προϋπολογισμού. Στην προσπάθεια για ανάπτυξη μεθόδων καταπολέμησης της φοροδιαφυγής αναπτύχθηκαν οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου που εστιάζουν στον εντοπισμό της πραγματικής φορολογητέας ύλης.

Πολύ σημαντικό ρόλο στην εξέταση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου παίζει η κατανόηση των παραγόντων που οδηγούν σε φοροαποφυγή. Για το λόγο αυτό επισκοπούνται μελέτες που σχετίζονται με το παραπάνω θέμα. Ειδικότερα, ο Alm (2012) εξετάζει τα αποτελέσματα από την φοροαποφυγή. Ο συγγραφέας εστιάζει την ανάλυσή του σε τρία κύρια ερωτήματα. Πρώτο πως μπορεί να γίνει μέτρηση της φοροαποφυγής. Δεύτερο, ποιοι παράγοντες μπορούν να εξηγήσουν την φοροαποφυγή και τρίτο πως μπορούν τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας να χρησιμοποιηθούν ώστε να μειωθεί η φοροαποφυγή. Ο Alm (2012) θεωρεί ότι παρόλη την πρόοδο που έχει γίνει στο σχετικό θέμα υπάρχει ακόμη αρκετή πρόοδος που απομένει ώστε να απαντηθούν τα κύρια ερωτήματα της μελέτης του. Για το λόγο αυτό προτείνει ως μελλοντική έρευνα την εξέταση του θεωρητικού πλαισίου που μπορεί να εξηγήσει την φοροαποφυγή, ενώ θεωρεί ότι η ανάλυση αυτή θα πρέπει να εστιάσει τις κοινωνικές διατάσεις της φοροαποφυγής. Επιπλέον, οι παραπάνω θεωρίες θα πρέπει με βάση τον συγγραφέα να εστιάζουν στην ανάλυση των κοινωνικών συνόλων και όχι σε μεμονωμένα άτομα. Τέλος ο Alm (2012) θεωρεί ότι οι ερευνητές θα πρέπει να εστιάσουν σε πειραματικά δεδομένα για την εμπειρική ανάλυση της φοροαποφυγής.

Οι Schneider και Enste (2000) θεωρούν ότι τα περισσότερα κράτη προσπαθούν να μειώσουν την φοροαποφυγή μέσω ποινών ή της εκπαίδευσης των φορολογουμένων ενώ θα έπρεπε να εστιάσουν στην αναμόρφωση του φορολογικού και ασφαλιστικού συστήματος. Οι συγγραφείς δείχνουν ότι παρότι η εκτίμηση του μεγέθους της φοροαποφυγής είναι πολύ δύσκολη μπορούν να χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένες μέθοδοι για την παραπάνω εκτίμηση. Ειδικότερα, οι μέθοδοι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με βάση τους συγγραφείς είναι η μέθοδος της νομισματικής ζήτησης (currency demand) η μέθοδος της φυσικής εισροής

(physical input method) και η μέθοδος της μοντελοποίησης (the model approach). Παρότι καμιά από τις παραπάνω μεθόδους δεν θεωρείτε ως η βέλτιστη και κάθε μια έχει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, η ταυτόχρονη χρήση τους μπορεί να δώσει πολύ χρήσιμες πληροφορίες. Ένα από τα πολύ χρήσιμα συμπεράσματα των Schneider και Enste (2000) είναι ότι η αυξανόμενη φορολογία και οι αυξανόμενες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης είναι λόγοι αύξησης της παραοικονομίας. Στα παραπάνω επιδρούν και κάνουν μεγαλύτερη τη μεγέθυνση της παραοικονομίας ο αυξανόμενος κρατικός παρεμβατισμός έσω της αύξησης των ρυθμίσεων, νόμων κτλ καθώς και οι περιορισμοί στην αγορά εργασίας.

Οι Schneider και Enste (2000) επίσης υποστηρίζουν ότι οι επιδράσεις της παραοικονομίας και της φοροαποφυγής στην πραγματική οικονομία έχουν βρεθεί να είναι τόσο θετικές όσο και αρνητικές. Συνεπώς, παραμένει ανοικτό το πώς επιδρά η παραοικονομία στην πραγματική οικονομία και στην αύξηση του ΑΕΠ και για το λόγο αυτό οι συγγραφείς καλούν σε περαιτέρω έρευνα. Ένα αποτέλεσμα που πιθανώς συνδέεται με τα παραπάνω είναι η θετική σχέση μεταξύ του επιπέδου της διαφθοράς και του μεγέθους της παραοικονομίας. Συνεπώς, η εξέταση των επιδράσεων της παραοικονομίας στην πραγματική οικονομία θα πρέπει να εξετάζει και τα αποτελέσματα της διαφθοράς.

Οι Alm και McKee (2006) εξετάζουν την επίδραση συγκεκριμένων παραμέτρων όπως η αποδοτικότητα του ελέγχου ή η πιθανότητα εκτέλεσης ενός ελέγχου στην συμμόρφωση των φορολογουμένων. Οι συγγραφείς χρησιμοποιούν έρευνα πεδίου (field study) με σκοπό να εξετάσει με πειραματικές μεθόδους πως αντιδρούν οι φορολογούμενοι σε αλλαγές του επιπέδου αποτελεσματικότητας του ελέγχου καθώς και σε αλλαγές στην πιθανότητα εκτέλεσης ενός ελέγχου. Τα αποτελέσματά τους δείχνουν ότι όσο πιθανότερο είναι να ελεγχθεί ένας φορολογούμενος τόσο υψηλότερο είναι το ποσοστό συμμόρφωσής του. Επιπλέον, τα αποτελέσματα τους δείχνουν ότι το ποσοστό συμμόρφωσης αυξάνεται σε περιπτώσεις αύξησης της αποτελεσματικότητας του ελέγχου μόνο εφόσον αυξάνεται η πιθανότητα να γίνει ο έλεγχος. Συνεπώς τα παραπάνω αποτελέσματα οδηγούν τους συγγραφείς στο επιχείρημα ότι η αύξηση της αποτελεσματικότητας του ελέγχου δεν αποτελεί από μόνη της ικανή συνθήκη για την αύξηση της συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Αντίθετα απαιτείται και αύξησης της πιθανότητας να συμβεί ο έλεγχος.

Αντίστοιχα οι Alm και Togler (2011) υποστηρίζουν ότι η φορολογική συμμόρφωση θα πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με την ηθική των φορολογουμένων. Ειδικότερα, η διαφοράς

μεταξύ των ατόμων στο επίπεδο της ηθικής δημιουργεί διαφορές στο επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης. Συνεπώς, η εξέταση ηθικών ζητημάτων μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση των παραγόντων που μπορεί να βοηθήσουν στην αύξηση της συμμόρφωσης στους φορολογικούς κανόνες.

Ο Slemrod (2007) διατυπώνει την άποψη ότι σε κανένα κράτος η διατύπωση των φορολογικών κανόνων από μόνη της είναι ικανή συνθήκη για την συμμόρφωση των φορολογουμένων. Παρότι μια ομάδα πολιτών θα ανταποκριθεί, άλλες ομάδες δεν θα συμμορφωθούν και διαχρονικά αναμένεται να υπάρξει μείωση του επιπέδου συμμόρφωσης των φορολογουμένων στους φορολογικούς νόμους και κανόνες.

Οι Bergman και Nevarez (2006) αναφέρουν ότι η έρευνα σχετικά με το εάν οι φορολογικοί έλεγχοι αυξάνουν το ποσοστό συμμόρφωσης των φορολογουμένων δεν έχουν ακόμη καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα. Οι συγγραφείς εξετάζουν τη μεμονωμένη περίπτωση των ελέγχων που σχετίζονται με επιστροφή ΦΠΑ. Οι συγγραφείς δείχνουν ότι ο έλεγχος δεν αποτελεί αποτρεπτικό μηχανισμό για τους φοροαποφεύγοντες ωστόσο μπορεί να οδηγήσει σε υψηλότερο επίπεδο συμμόρφωσης για τους νομοταγείς πολίτες.

Ο Worsham (1996) εξετάζει την επίδραση που έχει μια φορολογική πολιτική που θεωρείται άδικη από τους φορολογούμενους στο επίπεδο συμμόρφωσης. Τα αποτελέσματά του δείχνουν ότι το επίπεδο συμμόρφωσης πράγματι μειώνεται όταν ο φορολογούμενος νιώθει ότι αδικείται. Ωστόσο, τα πειραματικά δεδομένα του συγγραφέα επιβεβαιώνουν το συμπέρασμα ότι η επιβολή υψηλότερων συντελεστών δεν οδηγεί απαραίτητα σε μη-συμμόρφωση.

Οι Snow και Warren (2006) δείχνουν ότι η αύξηση της αβεβαιότητας σχετικά με την πιθανότητα να ελεγχθεί ένας φορολογούμενος, μπορεί να αυξήσει το επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης για τους φορολογούμενους που αισθάνονται άβολα με την αβεβαιότητα, ωστόσο μειώνει το επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης για τους φορολογουμένους που δεν νιώθουν άβολα με τη μεταβολή στο επίπεδο αβεβαιότητας για τον έλεγχο. Με βάση τα πειραματικά δεδομένα που προκύπτουν από την ανάλυση των συγγραφέων καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η αύξηση της αβεβαιότητας σχετικά με την πιθανότητα ελέγχου δεν οδηγεί σε αύξηση της συμμόρφωσης των φορολογουμένων.

Οι Andreoni et al. (1998) υποστηρίζουν ότι το επίπεδο συμμόρφωσης των φορολογουμένων σχετίζεται με τη συμμόρφωση στους νόμους. Ωστόσο, οι συγγραφείς θεωρούν ότι σε αντίθεση με άλλες περιπτώσεις μη-συμμόρφωσης με τους νόμους όπου η αναζήτηση των ενόχων γίνεται με βάση την ύπαρξη ενός εγκλήματος, οι φορολογικοί ελεγκτές αναλύουν τα διαθέσιμα αρχεία των φορολογουμένων με σκοπό να εντοπίσουν πιθανές περιπτώσεις φοροαποφυγής. Επίσης οι συγγραφείς θεωρούν ότι συνήθως τα άτομα που είναι πιο εύκολο να φοροαποφύγουν, πληρώνουν μικρότερο ποσό φόρου από το ποσό που θα έπρεπε να πληρώσουν με βάση τα πραγματικά εισοδήματά τους.

Ο Cebula (1997) εξετάζει με τη χρήση ποσοτικών μεθόδων την επίδραση του φόρου εισοδήματος στις ΗΠΑ. Τα αποτελέσματά του δείχνουν ότι μέγιστος οριακός συντελεστής φόρου εισοδήματος οδηγεί σε αύξηση του μεγέθους της παραοικονομίας. Επιπλέον, το μέγεθος της παραοικονομίας αποτελεί με βάση τα αποτελέσματα του Cebula φθίνουσα συνάρτηση τόσο του ποσοστού των ελεγμένων φορολογικών δηλώσεων όσο και των κυρώσεων που επιβάλλονται από την φορολογική αρχή εξαιτίας μη πληρωθέντων φόρων.

Σε ανάλογη μελέτη των Pommerehne και Weck-Hanneman (1996) για τη Σουηδία βρέθηκε ότι η πιθανότητα μη φορολογικής συμμόρφωσης αυξάνεται ανάλογα με το ύψος του οριακού φόρου και μειώνεται ανάλογα με την πιθανότητα ελέγχου. Ωστόσο, τα ευρήματα σχετικά με την πιθανότητα ελέγχου και τη μη-συμμόρφωση δεν είναι λιγότερο ισχυρά. Επιπλέον, βρέθηκε ότι όταν οι φορολογούμενοι μπορούσαν να ασκήσουν επίδραση στον κρατικό προϋπολογισμό, το επίπεδο συμμόρφωσης ήταν σχετικά χαμηλό καθώς και το αντίστροφο.

Οι Cummings et al. (2009) υποστηρίζουν ότι οι διαφορές στα επίπεδα φορολογικής συμμόρφωσης σχετίζονται με την εκτίμηση των φορολογουμένων για την ποιότητα της κρατικής διοίκησης.

Οι τεχνικές ελέγχου για τον εντοπισμό των αδήλωτων εισοδημάτων διακρίνονται σε άμεσες και έμμεσες (Cali, 2012). Οι τεχνικές ελέγχου είναι η ανάλυση της ρευστότητας του φορολογουμένου, η αρχή των αναλογιών, η τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογουμένου και η τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών με μετρητά.

Στην περίπτωση που οι άμεσες τεχνικές ελέγχου δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ή να εφαρμοστούν μπορεί να γίνει χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Η χρήση των έμμεσων

τεχνικών ελέγχου σχετίζεται συνήθως με την ανάλυση του ιστορικού του φορολογουμένου και τον προσδιορισμό του εισοδήματος που δεν σχετίζεται με γνωστές πηγές. Τέτοιες έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν οι παρακάτω: η τεχνική ανάλυσης της ρευστότητας της καθαρής θέσης του φορολογούμενου καθώς και των τραπεζικών του καταθέσεων και η τεχνική των μετρητών. Για τον προσδιορισμό της υποχρέωσης του φορολογουμένου προς το κράτος λόγω της φορολογίας χρησιμοποιούνται με βάση της έμμεσες τεχνικές ελέγχου οι φορολογικές δηλώσεις που υποβλήθηκαν, τα βιβλία και στοιχεία του φορολογουμένου καθώς και άλλες διάφορες πληροφορίες.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου χρησιμοποιούνται σε ευρεία κλίμακα στις Η.Π.Α. (Townsend, 2011). Σκοπός είναι να εξεταστεί εάν ένας φορολογούμενος οφείλει επιπλέον φόρο και τα αποτελέσματά της μπορούν να χρησιμοποιηθούν με σκοπό την υποστήριξη των επιχειρημάτων της φορολογικής διοίκησης σε ποινικές και αστικές υποθέσεις. Εκτός από τις Η.Π.Α. οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου χρησιμοποιούνται και σε Ευρωπαϊκά Κράτη. Παράδειγμα αποτελεί η Σουηδία όπου δίνεται στους ελεγκτές το δικαίωμα χρήσης έμμεσων τεχνικών ελέγχου ώστε να εξετάσουν εάν υπάρχουν διαφορές μεταξύ του ποσού φόρου που καταβλήθηκε και του ποσού φόρου που θα έπρεπε να καταβληθεί με βάση τον προσδιορισμό του από τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου.

Ο Retting (2014) αναφέρει ότι η χρήση έμμεσων τεχνικών ελέγχου για τον προσδιορισμό του εισοδήματος επιτρέπεται από τη νομοθεσία ώστε να εξεταστεί το πραγματικό ύψος του εισοδήματος του φορολογουμένου και να βρεθεί εάν έγινε ακριβής δήλωσή του.

Η μελέτη του Jacobs (2013) αφορά τον εντοπισμό φοροδιαφυγής και απάτης σε χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής. Με βάση τα ευρήματα του Jacobs (2013) χρησιμοποιούνται οι παρακάτω τεχνικές από τη Φορολογική Διοίκηση: η τεχνική της καθαρής θέσης, η τεχνική των συναλλαγών με μετρητά, η τεχνική της ανάλυσης της ρευστότητας του φορολογουμένου, η τεχνική της σχέσης τιμής πώλησης προς το σύνολο του κύκλου εργασιών, η τεχνική της ανάλυσης των τραπεζικών καταθέσεων και η τεχνική της αρχής της αναλογίας. Σκοπός της χρήσης των ανωτέρω τεχνικών είναι η αναμόρφωση του φορολογητέου εισοδήματος και ο προσδιορισμός του πραγματικού εισοδήματος.

Οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής (Wilson και Turner, 2010). Ο λόγος, με βάση τους συγγραφείς είναι η

αδυναμία εύρεσης αξιόπιστων στοιχείων σχετικά με τις υποχρεώσεις, τα περιουσιακά στοιχεία, τις απαιτήσεις και τις δαπάνες του φορολογούμενου. Για το σκοπό αυτό μπορούν κατά συνέπεια να εφαρμοστούν οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Για τη χρήση των ανωτέρω τεχνικών μπορούν να αναζητηθούν στοιχεία και από άλλες αρμόδιες αρχές από ους ελεγκτές της φορολογικής διοίκησης.

Η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου βασίζεται στη χρήση όλων των διαθέσιμων πληροφοριών για τον φορολογούμενο καθώς και πληροφοριών που σχετίζονται με το εισόδημά του, την περιουσία του την αποταμίευση και την κατανάλωσή του.

Με βάση την επισκόπηση βιβλιογραφίας προκύπτει ότι οι έμμεσες τεχνικές ελέγχου αποτελούν ένα σύγχρονο εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον εντοπισμό της φοροδιαφυγής. Επιπλέον χρησιμοποιούνται στην περίπτωση αδυναμίας χρήσης των άμεσων τεχνικών ελέγχου. Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την ανακατασκευή της εικόνας του φορολογουμένου μπορούν να αντληθούν και από άλλες πηγές εκτός της φορολογικής διοίκησης. Στην περίπτωση που βρεθούν τυχόν διαφορές μεταξύ του εισοδήματος που δηλώθηκε και του εισοδήματος που προκύπτει από τις τεχνικές ελέγχου οι φορολογικές αρχές προχωρούν στην φορολόγησή του.

Συνολικά τα αποτελέσματα της επισκόπησης βιβλιογραφίας δείχνουν ότι η φοροαποφυγή είναι αποτέλεσμα πολλών διαφορετικών παραγόντων. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να βοηθήσουν στην εφαρμογή των έμμεσων τεχνικών ελέγχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ

3.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο παρατίθεται η ανάλυση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τις έμμεσες τεχνικές ελέγχου. Ειδικότερα, το κεφάλαιο εστιάζει στην έννοια της φοροδιαφυγής καθώς και τις τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον εντοπισμό της.

3.2 Η έννοια της Φοροδιαφυγής

Φοροδιαφυγή είναι κάθε παράνομη πράξη η παράλειψη του φορολογούμενου ,με την οποία επιδιώκει τη μείωση της φορολογικής του επιβάρυνσης η την αποφυγή καταβολής του φόρου που έχει βεβαιωθεί. Η φοροδιαφυγή είναι διαφορετική από την φοροαποφυγή και δεν πρέπει να συγχέονται οι δυο έννοιες. Ειδικότερα, με τον όρο φοροδιαφυγή εννοείτε η καταστρατήγηση των διατάξεων των ισχυόντων νόμων. Φοροδιαφυγή είναι η παράλειψη υποβολής φορολογικής δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης ή η έκδοση ή λήψη εικονικών παραστατικών.

Η υπαρξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας προκαλεί τεράστιες αρνητικές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Το μεγάλο μέγεθος της φοροδιαφυγής ,σε συνδυασμό με την αυξανόμενη παραοικονομία ,παίζει αρνητικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα οποιωνδήποτε στόχων της οικονομικής πολιτικής ενός κράτους. Δημιουργεί άνιση κατανομή των φορολογικών βαρών και στερεί το δημόσιο από σημαντικούς πόρους, τους οποίους προκειμένου να τους εξασφαλίσει επιβάλλει νέες φορολογικές επιβαρύνσεις σ εκείνους που δεν μπορούν να αποφύγουν τη φορολόγηση.

Η φοροδιαφυγή ανθεί σε οικονομίες που υπάρχει μεγάλη παραοικονομία , υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολούμενων, χαμηλό επιπεδο προσφερομένων δημοσίων αγαθών- υπηρεσιών και υψηλών φορολογικών συντελεστών.

Ως προσδιοριστικούς παράγοντες της ροπής προς την φοροδιαφυγή μπορούμε να επισημάνουμε τους εξής:

- Το ύψος των φορολογικών συντελεστών
- Η διάρθρωση της οικονομίας και της οικονομικής δραστηριότητας(πχ. Βαθμός παραοικονομίας, ποσοστό των των μη μισθωτών στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, ποσοστό του γεωργικού τομέα στο σύνολο του ΑΕΠ)
- Η ανεπάρκεια των δημοσίων υπηρεσιών να καταγράψουν επακριβώς το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων.
- Η ανεπάρκεια των φοροτεχνικών υπηρεσιών να βεβαιώσουν ,να εισπράξουν τους φόρους και να διασταυρώσουν τα φορολογικά στοιχεία
- Οι συστηματικές ρυθμίσεις φορολογικής αμνηστίας
- Η έλλειψη δημοσιονομικού κτηματολογίου
- Ο τρόπος διακυβέρνησης μιας χώρας και η διαχείριση του δημοσίου χρήματος και ιδιαίτερα του προϊόντος των φορολογιών
- Η άδικη και αυθαίρετη μεταχείριση των φορολογουμένων από το κράτος (πχ τα ψηλά επιτόκια επιβάρυνσης των φορολογουμένων στην περίπτωση που οφείλουν, αλλά όχι όταν τους οφείλει το κράτος).
- Το επίπεδο των προσφερομένων δημοσίων αγαθών και υπηρεσιών.
- Το ύψος των ποινών για φορολογικές παραβάσεις
- Το στάδιο του οικονομικού κύκλου που βρίσκεται η οικονομία (ύφεση- ανεργία – πληθωρισμός)
- Το μέγεθος του δημοσίου τομέα ,σε συνδυασμό με τον βαθμό του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομική δραστηριότητα.

Επίσης πρέπει να επισημανθεί ότι μεταξύ Φοροδιαφυγής και Παραοικονομίας δεν υπάρχει ταύτιση γιατί η παραοικονομία συνήθως συνεπάγεται φοροδιαφυγή, ιδίως των άμεσων φόρων, αλλά η ύπαρξη φοροδιαφυγής δεν προϋποθέτει πάντοτε την ύπαρξη παραοικονομίας. Η Φοροδιαφυγή συνεπώς είναι το σύνολο και η παραοικονομία υποσύνολο.

Η αναποτελεσματικότητα των οικονομικών μέτρων όταν υπάρχει φοροδιαφυγή- παραοικονομία οφείλεται στο γεγονός ότι η οικονομική πολιτική βασίζεται στα επίσημα

στατιστικά στοιχεία και έτσι δεν αγγίζει πολλές δραστηριότητες ,οι οποίες δεν μπορούν να καταγραφούν.

3.3 Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται κατά την διάρκεια ενός φορολογικού ελέγχου μπορεί να είναι είτε **άμεσες** είτε **έμμεσες**. Οι άμεσες μέθοδοι στοχεύουν στην επαλήθευση των εσόδων και εξόδων με άμεση αναφορά στα βιβλία και στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την δήλωση εισοδήματος. Οι έμμεσες τεχνικές ελεγχου περιλαμβάνουν τον προσδιορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων μέσω μιας ανάλυσης του οικονομικού ιστορικού του φορολογουμένου αξιοποιώντας πληροφορίες από διάφορες πηγές πέρα από τη δήλωση του φορολογούμενου και τα επίσημα βιβλία και στοιχεία. Οι εκτιμήσεις βασίζονται συχνά σε έμμεσες αποδείξεις που παρέχουν μια εύλογη εκτίμηση των φορολογικών υποχρεώσεων του φορολογούμενου.

Οι έμμεσες τεχνικές έχουν αναπτυχθεί για να βοηθήσουν τους ελεγκτές στον αντικειμενικό καθορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων όταν τα βιβλία και στοιχεία είτε δεν είναι διαθέσιμα ή δεν αντικατοπτρίζουν επαρκώς το οικονομικό ιστορικό του φορολογούμενου. Οι τεχνικές αυτές μπορούν επίσης να συμβάλλουν σημαντικά στην αξιολόγηση των κινδύνων και τον έλεγχο της ακρίβειας των ισχυρισμών των φορολογούμενων.¹

Οι φορολογικοί έλεγχοι παίζουν σημαντικό ρόλο προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμόρφωση με την φορολογική νομοθεσία, λειτουργώντας ως αποτρεπτικός παράγοντας για την παραβατική συμπεριφορά των φορολογούμενων. Για να είναι αποτελεσματικός ο έλεγχος, θα πρέπει να καταλήγει σε ακριβή εκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος και της φορολογικής υποχρέωσης του κάθε φορολογούμενου.

Στην περίπτωση ορισμένων κατηγοριών φορολογούμενων η απόκρυψη της δήλωσης εισοδημάτων είναι αρκετά εύκολη προκειμένου αυτοί να ελαχιστοποιήσουν το φορολογητέο εισόδημά τους. Για τους φορολογούμενους αυτούς, είναι συχνά αρκετά δύσκολο για τους ελεγκτές να επαληθεύσουν άμεσα το φορολογητέο εισόδημα των φορολογούμενων. Πολλές φορές αυτό γίνεται ακόμη πιο δύσκολο λόγω της κακής ποιότητας ή της ανεπάρκειας των

¹ Edmund Biber, «Revenue Administration: Taxpayer Audit— Use of Indirect Methods», International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department, April 2010

βιβλίων και των στοιχείων των φορολογουμένων. Για να αποδειχθεί ότι ένα σημαντικό ποσό πρόσθετου φόρου οφείλεται και ότι υπήρξε μια ηθελημένη προσπάθεια αποφυγής του, το ορθό φορολογητέο εισόδημα που υπερβαίνει αυτό που δηλώνεται πρέπει να αποδειχθεί. Για τους λόγους αυτούς, οι ελεγκτές χρειάζονται ένα σύνολο εργαλείων για τη έμμεση μέτρηση του φορολογητέου εισοδήματος των φορολογουμένων². Η έμμεση μέθοδος δεν χρειάζεται να είναι ακριβή, αλλά πρέπει να είναι εύλογη υπό το πρίσμα των συγκεκριμένων γεγονότων και των συνθηκών κάθε περίπτωσης.

Οι έμμεσες αυτές μέθοδοι αποτελούν διεθνώς αναγνωρισμένες τεχνικές ελέγχου, που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης μέσω της ανάλυσης των οικονομικών δεδομένων του φορολογουμένου και χρησιμοποιώντας πληροφορίες και στοιχεία από ένα εύρος πηγών πέρα από την δήλωση του καθώς και τα επίσημα βιβλία και στοιχεία.

Στόχο των έμμεσων αυτών τεχνικών αποτελεί:

- η φορολόγηση φυσικών προσώπων μεγάλου πλούτου που διαφεύγουν της φορολογίας με τους υπάρχοντες τρόπους φορολόγησης
- ο εκσυγχρονισμός των ελεγκτικών υπηρεσιών μέσω της εφαρμογής σύγχρονων τεχνικών ελέγχου
- η ανάδειξη της διαχρονικά αποκρυβείσας φορολογητέας ύλης ακολουθώντας την διαδρομή του χρήματος
- η δημιουργία αισθήματος κοινωνικής δικαιοσύνης και χρηστής διοίκησης³.

3.4 Είδη Έμμεσων Τεχνικών Ελέγχου

Οι πέντε επίσημες έμμεσες μεθόδους που έχουν αναπτυχθεί εδώ και πολλά χρόνια διεθνώς και που χρησιμοποιούνται από τις φορολογικές αρχές είναι:

² Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), «Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods», Prepared by Forum on Tax Administration's Compliance Sub-group, October 2006

³ Σοφία Ντάσιου, Έφη Ζοργιαννού, «Τεχνικές Ελέγχου με τη Χρήση Μεθόδων Έμμεσου Προσδιορισμού Φορολογητέας Ύλης», Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων, 2014

A) Η τεχνική της ανάλυσης ρευστότητας του φορολογουμένου

Η ανάλυση της ρευστότητας του φορολογουμένου περιλαμβάνει μια ανάλυση των ταμιακών ροών του φορολογουμένου και τη σύγκριση όλων των γνωστών δαπανών σε σχέση με το σύνολο των γνωστών εισπράξεων για τη διάρκεια της ελεγχόμενης περιόδου.

Οι καθαρές αυξήσεις και μειώσεις των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων λαμβάνονται υπόψη μαζί με τις μη εκπιπόμενες δαπάνες και τα μη φορολογητέα έσοδα . Η διαφορά μεταξύ των δαπανών και του συνόλου του δηλωμένου και αφορολόγητου εισοδήματος αποτελεί το μη δηλωμένο φορολογητέο εισόδημα. Η μέθοδος αυτή βασίζεται στη θεωρία ότι κάθε υπέρβαση στοιχείων εξόδων σε σχέση με τα στοιχεία των εσόδων αντιπροσωπεύουν μια υποεκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος

B) Η τεχνική του ύψους των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά

Η συγκεκριμένη υπολογίζει το εισόδημα δείχνοντας τι συνέβη στα διαθέσιμα των φορολογουμένων. Είναι βασισμένο στη θεωρία ότι, αν ένας φορολογούμενος εισπράττει τα χρήματα, μόνο δύο πράγματα μπορούν να συμβούν: είτε να τα καταθέσει είτε να τα δαπανήσει. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται τόσο για φυσικά όσο και για νομικά πρόσωπα και μπορεί να οδηγήσει στον εντοπισμό μη δηλωμένου εισοδήματος όχι μόνο από τα ποσά και τη συχνότητα των καταθέσεων, αλλά και με τον εντοπισμό των πηγών αυτών των καταθέσεων.

Γ) Η τεχνική της αρχής των αναλογιών

Η μέθοδος της αρχής των αναλογιών αναμορφώνει το εισόδημα του φορολογούμενου με βάση την χρήση ποσοστών ή δεικτών, που θεωρούνται ενδεικτικά, προκειμένου να υπολογιστεί η πραγματική φορολογική υποχρέωση. Αποτελείται από μια ανάλυση των πωλήσεων ή / και του κόστους πωληθέντων και την εφαρμογή ενός κατάλληλου ποσοστού για να καταλήξει στα ακαθάριστα έσοδα των φορολογουμένων. Με αναφορά σε παρόμοιες επιχειρήσεις, οι υπολογισμοί μπορούν να καθορίσουν το ύψος των πωλήσεων, του κόστους πωλήσεων, τα μικτά κέρδη ή ακόμα και τα καθαρά κέρδη. Με τη χρήση κάποιας γνωστής βάσης και ενός εφαρμοστέου ποσοστού, τα επιμέρους στοιχεία του εισοδήματος ή των δαπανών μπορούν να προσδιοριστούν. Η τεχνική αυτή έρχεται να καλύψει τις αδυναμίες

άλλων μεθόδων, που δεν μπορούν να ανακατασκευάσουν αποτελεσματικά το φορολογητέο εισόδημα όταν δεν έχουν κατατεθεί μετρητά και οι συνολικές δαπάνες σε μετρητά δεν μπορούν να προσδιοριστούν.

Δ) Η τεχνική της σχέσης της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών

Η χρήση της μεθόδου αυτής μπορεί να συμβάλλει να προσδιοριστούν τα ακαθάριστα έσοδα του φορολογούμενου. Σε πολλές περιπτώσεις, οι ακαθάριστες εισπράξεις μπορεί να προσδιοριστούν ή να επαληθευτούν με τον πολλαπλασιασμό της τιμής των πωλήσεων με τον όγκο των συναλλαγών που πραγματοποιείται από τον φορολογούμενο.

Ε) Η τεχνική της καθαρής θέσης του φορολογούμενου

Η τεχνική αυτή βασίζεται στην θεωρία η αύξηση της καθαρής θέσης του φορολογουμένου κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού έτους, πρέπει να απορρέει από το φορολογητέο εισόδημα του. Η μέθοδος απαιτεί μια πλήρη αναμόρφωση της οικονομικής ιστορίας του φορολογούμενου λαμβάνοντας υπόψη όλα τα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού, τις μη εκπιπόμενες δαπάνες και τις αφορολόγητες πηγές εσόδων κατά τη διάρκεια της σχετικής περιόδου. Ο σκοπός της μεθόδου αυτής είναι να καθορίσει, μέσω της μεταβολής της καθαρής θέσης, αν ο φορολογούμενος αγοράζει στοιχεία του ενεργητικού, μειώνει το παθητικό, ή κάνει δαπάνες με κεφάλαια που δεν αναφέρονται ως φορολογητέο εισόδημα⁴

Οι πέντε αυτές μέθοδοι έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης προβλέπονται και από την ελληνική νομοθεσία. Οι Ν. 2238/94, 4172/2013 και Ν. 4174/13 προβλέπουν ότι η Φορολογική Διοίκηση μπορεί να προβεί σε εκτιμώμενο, διορθωτικό ή προληπτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης και με την εφαρμογή μιας ή περισσότερων από τις πέντε αυτές τεχνικές ελέγχου

⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), «Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods», Prepared by Forum on Tax Administration's Compliance Sub-group, October 2006

3.5 Επιλογή Έμμεσων Τεχνικών Ελέγχου

Στις περισσότερες χώρες, το δικαίωμα χρήσης των έμμεσων μεθόδων προέρχεται από τις αρμοδιότητες που ανατίθενται στις φορολογικές αρχές για την διασφάλιση της τήρησης της φορολογικής νομοθεσίας και της είσπραξη των οφειλόμενων φόρων που καταβάλλονται βάσει των νόμων αυτών. Η νομοθεσία και η νομολογία δίνουν στις αρχές σε πολλές χώρες την δυνατότητα να επιλέξουν μια μέθοδο που είναι κατάλληλη για να διαπιστωθεί ο οφειλόμενος φόρος ως μέσο για τον δίκαιο και εύλογο προσδιορισμό του εισοδήματος του φορολογουμένου

Η χρήση των έμμεσων τεχνικών για τον πραγματικό προσδιορισμό της φορολογικής υποχρέωσης θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν ο ελεγκτής οδηγείται στο συμπέρασμα ότι η φορολογική δήλωση του φορολογουμένου και τα υποστηρικτικά βιβλία και αρχεία δεν αντικατοπτρίζουν ακριβώς το συνολικό φορολογητέο εισόδημα ή ότι υπάρχει εύλογη πιθανότητα αδήλωτου εισοδήματος. Ενδείξεις που μπορεί να επιβάλλουν την χρήση τέτοιων μεθόδων είναι η ύπαρξη ανεξήγητων στοιχείων καταθέσεων, η πραγματοποίηση τακτικών καταθέσεων από τον φορολογούμενο που χρησιμοποιεί μετρητά, η σημαντική αύξηση της καθαρής θέσης που δεν υποστηρίζονται από το δηλωμένο εισόδημα, παρατυπίες στα βιβλία του φορολογούμενου και αδύναμοι μηχανισμοί εσωτερικού ελέγχου, η μη ύπαρξη βιβλίων και στοιχείων, ένας τρόπος ζωής που δεν μπορεί να υποστηριχθεί από το δηλωμένο εισόδημα κ.α.

Η επιλογή της έμμεσης μεθόδου που θα χρησιμοποιηθεί για τον προσδιορισμό του εισοδήματος του φορολογουμένου καθορίζεται από τα γεγονότα και τις περιστάσεις της κάθε υπόθεσης. Η επιλογή μιας έμμεσης μεθόδου είναι σημαντική για την αποτελεσματικό και αποδοτικό προσδιορισμό της φορολογικής υποχρέωσης. Κάθε μέθοδος έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και τις δικές της αδυναμίες.

Η διαθεσιμότητα των σχετικών στοιχείων είναι ο κρίσιμος παράγοντας. Έμμεσες μέθοδοι που απαιτούν την ανάλυση του πλούτου και των ιδιωτικών δαπανών είναι γενικά πιο κατάλληλες για χρήση στην περίπτωση των φυσικών προσώπων. Παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιλογή μιας έμμεσης μεθόδου, είναι μεταξύ των άλλων η σταθερότητα των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού, η σταθερότητα της καθαρής θέσης, η

υπέρβαση των δαπανών σε σύγκριση με τα έσοδα, η χρήση μετρητών για την πληρωμή των δαπανών, οι τραπεζικές πρακτικές του φορολογούμενου, η διαθεσιμότητα και η πληρότητα των βιβλίων και στοιχείων του φορολογούμενου, ο όγκος της παραγωγής και η ποικιλία των προϊόντων.

3.6. Νομοθετικό Πλαίσιο Έμμεσων Τεχνικών Ελέγχου

Οι έμμεσες τεχνικές έλεγχου προσδιορίστηκαν αρχικά με τον Ν.2238/1994 και μεταγενέστερα με τους Ν.4174/2013 και 4172/2013 και ισχύουν για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος των φυσικών προσώπων που αποκτάται τόσο από 1/1/2014 όσο και για παλιότερους ελέγχους.

Η εφαρμογή μιας ή περισσότερων έμμεσων τεχνικών ελέγχου κατά την διάρκεια του φορολογικού ελέγχου προβλέπεται αρχικά από τον Ν. 2238/1994 (Άρθρο 67) για τον προσδιορισμό των αποτελεσμάτων με έλεγχο των φορολογούμενων.

Πιο αναλυτικά, η Α.Υ.Ο ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 2013 /10-5-2013 ορίζει το περιεχόμενο και τον τρόπο εφαρμογής των διεθνώς αναγνωρισμένων έμμεσων τεχνικών ελέγχου που εφαρμόζονται στη διαδικασία του τακτικού ελέγχου για τον προσδιορισμό του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος, το οποίο είτε έχει αναλωθεί σε αγορές και δαπάνες ή έχει χρησιμοποιηθεί προκειμένου να προσανζηθεί η περιουσιακή του κατάσταση.

Ανάλογα, ο Ν 4172/2013 προβλέπει την δυνατότητα προσδιορισμού του εισοδήματος των φυσικών και νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων που ασκούν ή προκύπτει ότι ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα με βάση κάθε διαθέσιμο στοιχείο ή με έμμεσες μεθόδους ελέγχου.

Με τον νέο Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 4174/2013), οι αρμόδιες αρχές εξακολουθούν να προβλέπουν την εφαρμογή των μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης, προκειμένου να προσδιοριστούν τα φορολογητέα εισοδήματα των φορολογούμενων, τα ακαθάριστα έσοδα, οι εκροές και τα φορολογητέα κέρδη των υπόχρεων βάσει των γενικά παραδεκτών αρχών και τεχνικών της ελεγκτικής και ορίζουν αναλυτικά το περιεχόμενο αυτών.

Με την ΠΟΛ. 1171/2013 παρέχονται πιο αναλυτικά οδηγίες σχετικά με την παροχή στοιχείων από τους φορολογούμενους κατά την διάρκεια του ελέγχου των υποθέσεων φυσικών προσώπων Αναλυτικότερα, η ΠΟΛ 1270/2013 παρέχει αναλυτικές οδηγίες για την ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή κάθε μίας έμμεσης τεχνικής ελέγχου που προβλέπεται από την ελληνική νομοθεσία σε συνδυασμό με την εγκύκλιο ΠΟΛ 1171/2013.

Για τον χειρισμό των υποθέσεων των φορολογουμένων προσώπων που έχουν αποστείλει εμβάσματα στο εξωτερικό κατά τα έτη 2009-2011 παρέχει διευκρινήσεις η ΠΟΛ 1033/2013.

Επιπρόσθετες οδηγίες στο πλαίσιο του χειρισμού των υποθέσεων φορολογουμένων που έχουν αποστείλει εμβάσματα στο εξωτερικό την περίοδο 2009-2011 παρέχει η ΠΟΛ 1228/2014.

Η ΠΟΛ.1050/2014 αναφέρεται στον καθορισμό του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων με μεθόδους εμμέσου προσδιορισμού.

Στην συνέχεια, η δημοσίευση της ΠΟΛ 1094/2014 τροποποιεί ορισμένες διατάξεις της ΠΟΛ. 1050/2014 για τον καθορισμό του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου

Τέλος, με την ΠΟΛ 1259/2014 το Υπουργείο Οικονομικών παρέχει πρόσθετες οδηγίες σχετικά με την ομοιόμορφη εφαρμογή της ΠΟΛ 1050/2014 Απόφασης του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων, με την οποία καθορίστηκε το περιεχόμενο και ο τρόπος εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου για το διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων.

3.7. Εφαρμοζόμενες Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει εδώ και αρκετά χρόνια την χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου, αντικείμενο των οποίων αποτελεί η εξεύρεση μη δηλωθείσας φορολογητέας ύλης μέσω μιας μεθοδολογίας που αξιοποιεί τα στοιχεία, τις πληροφορίες και τα δεδομένα για τα έσοδα κάθε πηγής και τις πραγματοποιηθείσες δαπάνες πάσης φύσεως, που η υπηρεσία

διαθέτει ή συγκεντρώνει, για τον ελεγχόμενο, τον/την σύζυγό του και τα προστατευόμενα μέλη αυτών.

Συγκεκριμένα, το άρθρο 67B του Ν.2238/94 ορίζει ότι ο προσδιορισμός των αποτελεσμάτων με έλεγχο μπορεί να διενεργηθεί και με την εφαρμογή μιας ή περισσότερων έμμεσων τεχνικών ελέγχου, όπως:

- η αρχής των αναλογιών (mark up method)
- η ανάλυση ρευστότητας του φορολογούμενου (source and application of funds method)
- η καθαρή θέση του φορολογούμενου (net worth method)
- η σχέση της τιμής πώλησης προς το συνολικό όγκο κύκλου εργασιών (unit and volume method) και
- το ύψος των τραπεζικών καταθέσεων και των δαπανών σε μετρητά (bank deposits and cash expenditure method).

Οι μέθοδοι αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να προσδιοριστούν τα φορολογητέα εισοδήματα των φορολογουμένων, τα ακαθάριστα έσοδα, οι εκροές και τα φορολογητέα κέρδη των επιτηδευματιών βάσει των γενικά παραδεκτών αρχών και τεχνικών της ελεγκτικής. Με βάση τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την εφαρμογή των τεχνικών αυτών, μπορούν να προσδιοριστούν και οι λοιπές φορολογικές υποχρεώσεις.

Τα τελευταία χρόνια, μια σειρά νόμων και αποφάσεων προβλέπει την εφαρμογή των διεθνώς αναγνωρισμένων έμμεσων τεχνικών ελέγχου και συγκεκριμένα:

- της ανάλυσης ρευστότητας (source and application of funds method),
- της καθαρής θέσης (net worth method) και
- των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά (bank deposits and cash expenditure method)

Και οι τρεις αυτές τεχνικές βασίζονται στην παρακολούθηση των τραπεζικών συναλλαγών, που για να έχουν εφαρμογή θα πρέπει ο φορολογούμενος να πραγματοποιεί τραπεζικές συναλλαγές.

Στη διαδικασία ελέγχου που ορίζεται με την απόφαση αυτή, μπορούν να υπαχθούν: α) οι ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος φορολογουμένων φυσικών προσώπων, που αναφέρονται στο άρθρο 28 του ν.4172/2013, για τα φορολογικά έτη που αρχίζουν από 1/1/2014 και μετά, και β) οι ανέλεγκτες υποθέσεις φορολογίας εισοδήματος φορολογουμένων φυσικών προσώπων για διαχειριστικές περιόδους που έληξαν πριν την έναρξη εφαρμογής των διατάξεων του ν.4172/2013 για τις οποίες δεν είχε γίνει έναρξη ελέγχου μέχρι 31/12/2013. Οι τεχνικές αυτές θα πρέπει να εφαρμόζονται κατά την διάρκεια του τακτικού φορολογικού ελέγχου για τον προσδιορισμό του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος των φορολογουμένων μόνο όταν :

- υφίσταται αδικαιολόγητος πλουτισμός (περιουσιακά στοιχεία)
- πραγματοποιούνται δαπάνες οι οποίες δεν δικαιολογούνται από τα δηλωθέντα ατομικά ή οικογενειακά εισοδήματα του φορολογούμενου φυσικού προσώπου
- τα δηλωθέντα εισοδήματα από άσκηση ατομικής επιχείρησης ή ελευθερίου επαγγέλματος είναι κοντά στο αφορολόγητο όριο. Στην περίπτωση αυτή εντάσσονται και φυσικά πρόσωπα μέλη εταιρειών με ζημιογόνα αποτελέσματα
- δεν τηρούνται ή δεν επιδεικνύονται τα βιβλία και τα στοιχεία ΚΒΣ/ΚΦΑΣ
- υπάρχουν βάσιμες υποψίες ή πληροφορίες ότι το πραγματικό εισόδημα είναι μεγαλύτερο από το δηλωθέν και υπάρχουν υφίστανται πληροφορίες για παράνομα και αδήλωτα εισοδήματα και δαπάνες⁵.

Στις υποθέσεις αυτές περιλαμβάνονται και αυτές για τις οποίες μία ή περισσότερες πηγές εισοδήματος (του φορολογούμενου ή της συζύγου) παραμένουν ανέλεγκτες. Εφόσον συντρέχουν οι παραπάνω περιστάσεις και αποφασίζεται η εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου, εφαρμόζεται η τεχνική έλεγχου που επιλέγεται με αιτιολογημένη απόφαση του Προϊστάμενου της Δ.Ο.Υ. ή του Ελεγκτικού Κέντρου που εκδίδεται από κοινού με τον υποδιευθυντή και τον προϊστάμενο του τμήματος έλεγχου, μετά από εισήγηση του υπαλλήλου που φέρει την εντολή ελέγχου, αξιολογώντας τα στοιχεία που η ελεγκτική υπηρεσία έχει στη διάθεσή της.

⁵ ΠΟΛ.1050/2014, «Καθορισμός του περιεχομένου και του τρόπου εφαρμογής των τεχνικών ελέγχου των περιπτώσεων β', γ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 27 ν 4174/2013 (Φ.Ε.Κ. Α' 170) για τον διορθωτικό προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης φορολογουμένων φυσικών προσώπων με μεθόδους έμμεσου προσδιορισμού.», ΦΕΚ 474 Β/25-02-2014

Η μεθοδολογία των έμμεσων τεχνικών ελέγχου βασίζεται στην αντίστοιχη που χρησιμοποιείται από την Αμερικάνικη Φορολογική Υπηρεσία (Internal Revenue Service). Η ελληνική νομοθεσία κινείται στην λογική ότι αν δεν μπορεί να αποδειχθεί μια νόμιμη πηγή εισοδήματος, αυτό θεωρείται ότι αποκτήθηκε από μη προσδιορισμένη πηγή και πρέπει να φορολογηθεί.

Στην περίπτωση που ελέγχεται δήλωση φορολογίας εισοδήματος στην οποία και οι δύο σύζυγοι είναι υποκείμενοι στις διατάξεις του Κ.Φ.Α.Σ., μπορεί να επιλεγθεί διαφορετική μέθοδος ελέγχου για κάθε φορολογούμενο. Στην περίπτωση αυτή, οι κοινές δαπάνες μερίζονται ανάλογα με τα δηλωθέντα εισοδήματα του καθένα. Σε κάθε όμως περίπτωση, οι έμμεσες μέθοδοι ελέγχου μπορούν να συνδυαστούν με τις λοιπές διατάξεις του ΚΦΕ.

3.8 Συμπεράσματα

Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με ευκαιριακά μέτρα, χρειάζεται μια συστηματική μεθόδευση ενεργειών και ένα προγραμματισμό γιατί είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο. Η μεθόδευση αυτή είναι απαραίτητη γιατί η φοροδιαφυγή δεν εξαρτάται μόνο από φορολογικούς ή οικονομικούς παράγοντες, αλλά από συνδυασμό πολλών άλλων παραγόντων. Οι έμμεσες τεχνικές έλεγχου ουσιαστικά ήρθαν να καλύψουν ένα μεγάλο κενό που υπήρχε για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής θα είχε σαν αποτέλεσμα για μια ποιο ορθολογική οικονομική και ειδικότερα δημοσιονομική πολιτική, και ο περιορισμός έστω ενός μέρους της φοροδιαφυγής θα ήταν αρκετός για να μηδενιστεί το δημοσιονομικό έλλειμμα και να αποφευχθεί οποιαδήποτε αύξηση των φορών και να βγει η χώρα από την κρίση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

4.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύεται η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου. Ειδικότερα, για κάθε κατηγορία έμμεσης τεχνικής γίνεται μια παρουσίαση της μεθοδολογίας της με τη χρήση παραδειγμάτων.

4.2 Μελέτη Περίπτωσης Εφαρμογής Έμμεσων Τεχνικών Ελέγχου

A) Τεχνική της Ανάλυσης Ρευστότητας του Φορολογουμένου

Η πρώτη εφαρμοζόμενη έμμεση τεχνική ελέγχου στην Ελλάδα είναι τής ανάλυσης ρευστότητας του φορολογούμενου (sourceandapplicationoffundsmethod), με βάση την οποία το φορολογητέο εισόδημα προσδιορίζεται αναλύοντας, τα έσοδα (φορολογητέα και μη), τις επαγγελματικές, οικογενειακές και ατομικές αγορές και δαπάνες και τις αυξήσεις και μειώσεις των περιουσιακών στοιχείων και των υποχρεώσεων του φορολογούμενου. Η τεχνική αυτή βασίζεται στην λογική ότι οποιαδήποτε υπέρβαση των δαπανών (αναλώσεων κεφαλαίου) σε σχέση με τα έσοδα (πηγές κεφαλαίου) αποτελεί μια υποεκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος.

Η μέθοδος αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί όταν τα διαθέσιμα του φορολογούμενου δεν προέρχονται από έναν τραπεζικό λογαριασμό που μπορεί να αναλυθεί για τον καθορισμό της πηγής του και της μετέπειτα διάθεσης τους ή όταν οι εκπτώσεις του φορολογούμενου και οι άλλες δαπάνες εμφανίζονται δυσανάλογες σε σχέση με το εισόδημα που δηλώνονται.

Κατά την εφαρμογή της μεθόδου αυτής, δημιουργείται ένας πίνακας με δύο βασικές στήλες, «Πηγές Κεφαλαίων/Εσόδων» και «Αναλώσεις Κεφαλαίων/Εσόδων», όπως φαίνεται και παρακάτω.⁶

Πίνακας Πηγων & Αναλωσεων Κεφαλαιων/Εσοδων

ΠΗΓΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ	ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ/ΕΣΟΔΩΝ
Τα κάθε μορφής έσοδα που έχουν εισπραχθεί κατά την διάρκεια της ελεγχόμενης φορολογικής περιόδου και για τα οποία αποδεικνύεται η πραγματοποίηση τους.	Όλες οι πραγματοποιηθείσες αναλώσεις κατά την διάρκεια της ελεγχόμενης φορολογικής περιόδου
ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ/ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΕΣΟΔΩΝ/ ΚΕΦΑΛΑΙΑΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ
ΥΠΟΛΟΙΠΟ	
ΠΗΓΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΕΣΟΔΩΝ	
-ΑΝΑΛΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	
ΜΗ ΔΗΛΩΘΕΙΣΑ ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΑ ΥΛΗ	

(πηγη: Ντασιου και Ζοργιαννου, 2014)

Οι μειώσεις στα περιουσιακά στοιχεία και οι αυξήσεις στις υποχρεώσεις δημιουργούν κεφάλαια. Κεφάλαια προέρχονται επίσης από φορολογητέες και αφορολόγητες πηγές εισοδήματος. Μη δηλωμένες πηγές εισοδήματος, ακόμη και αν είναι γνωστές, δεν περιλαμβάνονται σε αυτόν τον υπολογισμό δεδομένου ότι ο σκοπός είναι να καθοριστεί το ποσό τυχόν αδήλωτου εισοδήματος. Οι χρήσεις των κεφαλαίων περιλαμβάνουν τις αυξήσεις των περιουσιακών στοιχείων (επαγγελματικών και προσωπικών), τις αγορές, τις επιχειρηματικές δαπάνες, τα προσωπικά έξοδα διαβίωσης, και τις μειώσεις στις υποχρεώσεις⁷

Στην πρώτη στήλη αθροίζονται τα κάθε μορφής έσοδα που έχουν εισπραχθεί κατά την διάρκεια της ελεγχόμενης φορολογικής περιόδου και των οποίων αποδεικνύεται η πραγματοποίηση και νομιμότητα των συναλλαγών. Τέτοια έσοδα θεωρούνται:

⁶ Σοφία Ντάσιου, Έφη Ζοργιαννού, «Τεχνικές Ελέγχου με τη Χρήση Μεθόδων Έμμεσου Προσδιορισμού Φορολογητέας Υλης», Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων, 2014

⁷ Edmund Biber, «Revenue Administration: Taxpayer Audit— Use of Indirect Methods», International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department, April 2010

- τα υπόλοιπα των χρηματοπιστωτικών (επαγγελματικών, προσωπικών και οικογενειακών) λογαριασμών στην Ελλάδα ή και στο εξωτερικό κατά την έναρξη της ελεγχόμενης χρήσης
- τα διαθέσιμα μετρητά ή και το υπόλοιπο ταμείου στην αρχή της ελεγχόμενης χρήσης
- οι αναλήψεις από επιχειρήσεις όπου συμμετέχει ο φορολογούμενος, ο/η σύζυγός του ή και τα προστατευόμενα μέλη αυτών
- τα ακαθάριστα έσοδα από την ατομική άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας
- τα έσοδα από λοιπές πηγές εισοδήματος, όπως για παράδειγμα εισόδημα από κινητές αξίες ή εκμίσθωση ακινήτων
- οι εισπράξεις από λοιπά μη φορολογητέα έσοδα, όπως αποζημιώσεις ή επιδοτήσεις
- τα έσοδα από πώληση περιουσιακών στοιχείων
- τα ποσά δανείων από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κάθε μορφής
- τα λοιπά φορολογητέα ή μη έσοδα πάσης φύσεως
- οι αυξήσεις πληρωτέων λογαριασμών
- οι μειώσεις λογαριασμών εισπρακτέων
- η αύξηση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενων ετών
- οι λοιπές περιπτώσεις εσόδων, που δεν εμπίπτουν στις παραπάνω περιπτώσεις εσόδων

Από την άλλη, στην δεύτερη στήλη αθροίζονται όλες οι πραγματοποιηθείσες δαπάνες κατά την διάρκεια της ελεγχόμενης φορολογικής περιόδου , όπως:

- τα υπόλοιπα των χρηματοπιστωτικών (επαγγελματικών, προσωπικών και οικογενειακών) λογαριασμών στην Ελλάδα ή και στο εξωτερικό κατά την λήξη της ελεγχόμενης χρήσης
- τα διαθέσιμα μετρητά ή και το υπόλοιπο ταμείου στην λήξης της ελεγχόμενης χρήσης
- οι εισφορές σε λογαριασμούς επιχειρήσεων όπου συμμετέχει ο ίδιος ο φορολογούμενος, ο/η σύζυγος ή και τα προστατευόμενα μέλη αυτών
- το ποσό συμμετοχής στο κεφάλαιο κάθε μορφής επιχειρήσεων
- οι αγορές περιουσιακών στοιχείων

- οι αγορές εμπορευμάτων, πρώτων και βοηθητικών υλών και λοιπών αγαθών, που είναι αναγκαία για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας
- οι πάσης φύσεως επαγγελματικές/επιχειρηματικές δαπάνες
- τα ποσά αποπληρωμής προσωπικών ή επαγγελματικών δανείων
- τα ποσά για ασφάλιστρα, αποζημιώσεις, δωρεές και λοιπές δαπάνες
- τα ποσά για φόρους, τέλη εισφορές και πρόστιμα κάθε μορφής
- τα ποσά για κάθε είδους δαπάνες διαβίωσης καθώς και οι δαπάνες που αφορούν επισκευές και συντηρήσεις των προσωπικών/οικογενειακών περιουσιακών στοιχείων
- οι μειώσεις των πληρωτέων λογαριασμών
- οι αυξήσεις εισπρακτέων λογαριασμών
- οι χορηγήσεις δανείων σε τρίτους
- η μείωση προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενων ετών
- οι λοιπές περιπτώσεις αναλώσεων, που δεν εμπίπτουν σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορία

Κατά τον σχηματισμό του παραπάνω πίνακα απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή έτσι ώστε να αναγράφεται το σύνολο του ποσού τόσο για τα έσοδα όσο και για τις δαπάνες, χωρίς κάποιο από αυτά να υπολογίζεται πάνω από μια φορά.

Με βάση τα ποσά που αθροίστηκαν στις δύο αυτές στήλες προκύπτει η μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη. Αν το εισόδημα έχει δηλωθεί σωστά και ο ελεγκτής έχει αναμορφώσει το οικονομικό ιστορικό του φορολογουμένου χρησιμοποιώντας την μέθοδο αυτή, οι πηγές κεφαλαίων θα πρέπει να είναι ίσες με την χρήση αυτών. Ωστόσο, αν η χρήση των κεφαλαίων είναι μεγαλύτερη από τις πηγές χρηματοδότησης, συνάγεται το συμπέρασμα ότι υπάρχει μια υποεκτίμηση των εσόδων, ή υπερεκτίμηση των εκπιπόμενων δαπανών. Συγκεκριμένα, η διαφορά μεταξύ του αθροίσματος των πηγών κεφαλαίων και αυτού των αναλώσεων κεφαλαίων ελέγχεται ως μη δηλούμενο εισόδημα και εφόσον δεν αιτιολογείται υπόκειται σε φορολόγηση σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις⁸

Η διαδικασία του υπολογισμού του μη δηλουμένου εισοδήματος του φορολογουμένου με βάση την ανάλυση της ρευστότητας του, μπορεί να αποτυπωθεί με την μορφή ενός παραδείγματος, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα:

⁸ ΠΟΛ 1270/2013, «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου», 24 / 12 / 2013

Παράδειγμα μεθόδου ρευστότητας του φορολογουμένου

Μέθοδος Δαπανών (ρευστότητα του φορολογουμένου)		
Έτη	2012	2013
Δαπάνες		
Αύξηση στα τραπεζικά υπόλοιπα	2.800,00	1300,00
Αγορά κοσμημάτων	1.500,00	2.500,00
Προκαταβολή για κατοικία	40.000,00	0,00
Αγορά αυτοκινήτων	0,00	15.500,00
Πληρωμές υποθηκών	3.000,00	3.000,00
Πληρωμές πιστωτικών καρτών	1.400,00	2.200,00
Αποπληρωμές καταναλωτικού δανείου	600,00	300,00
Σύνολο δαπανών	49.300,00	24.300,00
II. Γνωστές πηγές κεφαλαίων		
Μετρητά ανά χείρας	1.200,00	800,00
Τόκος τραπεζικών λογαριασμών	3000,00	350,00
Δάνειο	3.000,00	0,00
Μισθοί	18.500,00	18.500,00
Σύνολο γνωστών πηγών κεφαλαίων	26.300,00	19.650,00
Διαφορά (κεφάλαια από άγνωστες ή παράνομες πηγές)	26.300,00	4.650,00

Στο πρώτο μέρος του πίνακα αποτυπώνονται οι δαπάνες του φορολογουμένου, οι οποίες αφορούν πληρωμές πιστωτικών καρτών και καταναλωτικών δανείων, αγορά αυτοκινήτου και κοσμημάτων, προκαταβολές και αύξηση στο υπόλοιπο των χρηματοπιστωτικών λογαριασμών. Από την άλλη, στο δεύτερο μέρος απεικονίζονται οι πηγές κεφαλαίου που προέρχονται από τα διαθέσιμα μετρητά, τα ποσά δανείων, τα έσοδα από μισθούς κτλ.

Με βάση τα στοιχεία που αθροίστηκαν παραπάνω, προκύπτει η μη δηλωθείσα φορολογητέα ύλη του φορολογουμένου. Εφόσον, οι δαπάνες είναι μεγαλύτερες από τις πηγές χρηματοδότησης, εκτιμάται από τις φορολογικές αρχές ότι υπάρχει μια υποεκτίμηση των εσόδων, ή υπερεκτίμηση των εκπιπόμενων δαπανών, ενώ η διαφορά μεταξύ του αθροίσματος ελέγχεται ως μη δηλούμενο εισόδημα.

B)Τεχνική της Καθαρής Θέσης του Φορολογουμένου

Η δεύτερη τεχνική αφορά αυτής της καθαρής θέσης του φορολογούμενου (networthmethod) η οποία αναμορφώνει το οικονομικό ιστορικό του ελεγχόμενου και προσδιορίζει το φορολογητέο εισόδημα λαμβάνοντας υπόψη για μια περίοδο μεγαλύτερη ή ίση ενός ή περισσοτέρων ετών όλα τα περιουσιακά στοιχεία και τα διαθέσιμα κεφάλαια (ενεργητικό), τις υποχρεώσεις (παθητικό), τις ατομικές και οικογενειακές δαπάνες ως και τα ατομικά και οικογενειακά εισοδήματα από λοιπές πηγές. Προκειμένου να καθοριστεί το σωστό ύψος του πληρωτέου φόρου και να αποκαλυφθούν ενδείξεις φοροδιαφυγής, μερικές φορές πρέπει να προσδιοριστεί η καθαρή θέση του φορολογούμενου (και του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών, αν είναι σημαντικό) στην αρχή και στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου, έτσι ώστε να εντοπιστεί η λογική του εισοδήματος που δηλώθηκε στην φορολογική δήλωση. Σε πολλές περιπτώσεις, η διαφορά στην καθαρή θέση χρησιμοποιείται ως βάση ποινικές φορολογικές διώξεις. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να επιτυγχάνονται όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες για όλα τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού.⁹

Η τεχνική αυτή βασίζεται στην λογική ότι όταν ένας φορολογούμενος συσσωρεύει πλούτο σε ένα φορολογικό έτος έχει δύο επιλογές : α) την επένδυση σε περιουσιακά στοιχεία και β) την πραγματοποίηση δαπανών. Ο σκοπός της μεθόδου της καθαρής θέσης είναι να καθορίσει, μέσω της μεταβολής της καθαρής θέσης, αν ο φορολογούμενος αγοράζει στοιχεία του ενεργητικού, μειώνει το παθητικό, ή κάνει δαπάνες με κεφάλαια που δεν αναφέρονται ως φορολογητέο εισόδημα.

Καθώς και αυτή βασίζεται στη θεωρία ότι οι αναλώσεις κεφαλαίων δεν μπορεί να υπερβαίνουν τα διαθέσιμα κεφάλαια, η ανάλυση που απαιτείται είναι παρόμοια με εκείνη που χρησιμοποιείται στην ανάλυση ρευστότητας του φορολογουμένου, όμως εκτείνεται σε ένα αριθμό φορολογικών περιόδων για να διαπιστώσει τις αλλαγές στην καθαρή θέση από το ένα έτος στο άλλο.

⁹ Richard M. Wise, «Tax Fraud and Mens Rea Forensic Accounting», Sixth Annual Fraud Conference, Montreal, May 2000

Η μέθοδος της καθαρής θέσης συνιστάται γενικά σε περιπτώσεις που ελέγχονται δύο ή περισσότερα έτη, έλαβαν χώρα πολλές αλλαγές στα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού κατά τη διάρκεια της περιόδου, ο φορολογούμενος τηρεί ανεπαρκή ή δεν τηρεί βιβλία και στοιχεία¹⁰. Συχνά χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις που υπάρχουν υπόνοιες ότι ο φορολογούμενος έχει αποφύγει τη φορολογία και συσσωρεύσει σημαντικά περιουσιακά στοιχεία ή υπάρχουν σημαντικές μεταβολές της καθαρής θέσης για κάποιο χρονικό διάστημα¹¹. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις, όπου μια άλλη έμμεση μέθοδος εφαρμόζεται, και η μέθοδο της καθαρής αξίας χρησιμοποιείται απλώς για να την επιβεβαιώσει.

Η εφαρμογή της μεθόδου της καθαρής θέσης του φορολογούμενου βασίζεται στην δημιουργία ενός πίνακα, όπως φαίνεται και παρακάτω¹², του Πίνακα Ενεργητικού και Παθητικού για όλα τα ελεγχόμενα έτη και το έτος βάσης το αμέσως προηγούμενο από το πρώτο ελεγχόμενο έτος, που αναπαριστά το οικονομικό ιστορικό του φορολογούμενου.

Πίνακας Ενεργητικού Παθητικού

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ όλα τα Περιουσιακα Στοιχεια Προσωπικα/
Οικογενειακά/ Επαγγελματικάενδεικτικά.
Ακίνητη / Κινητήπεριουσία
ΔιαθέσιμαΚεφάλαια
Απαιτήσειςδιαφορές
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ
ΠΑΘΗΤΙΚΟ (Υποχρεώσειςπροσωπικές /οικογενειακές/επαγγελματικές)
Περιλαμβάνονταιαντίστοιχεςυποχρεώσεις
ΣΥΝΟΛΟ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ
ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

(Πηγη:Ντασιου και Ζοργιαννού, 2014)

¹⁰ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), «Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods», Prepared by Forum on Tax Administration's Compliance Sub-group, October 2006

¹¹ Edmund Biber, «Revenue Administration: Taxpayer Audit— Use of Indirect Methods», International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department, April 2010

¹² Σοφία Ντάσιου, Έφη Ζοργιαννού, «Τεχνικές Ελέγχου με τη Χρήση Μεθόδων Έμμεσου Προσδιορισμού Φορολογητέας Ύλης», Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων, 2014

Το πρώτο μέρος του πίνακα αφορά το ενεργητικό, όπου περιλαμβάνονται όλα τα προσωπικά, οικογενειακά και επαγγελματικά περιουσιακά στοιχεία του ελεγχόμενου, του/της συζύγου και των προστατευομένων μελών αυτών, καθώς και οι καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατά τη λήξη εκάστου έτους. Περιουσιακά στοιχεία που καταχωρούνται στο ενεργητικό είναι η ακίνητη περιουσία, τα προσωπικά αντικείμενα μεγάλης αξίας, έπιπλα, συσκευές, λοιπός εξοπλισμός, κοσμήματα και λοιπά τιμαλφή, διάφορες απαιτήσεις, μηχανοκίνητα οχήματα, διαθέσιμα μετρητά, καταθέσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μετοχές, το σύνολο απογραφής τέλους χρήσης σε περίπτωση ατομικής επιχείρησης, και διάφοροι λογαριασμοί ή λοιπά περιουσιακά στοιχεία των οποίων η αξία υπερβαίνει τις 5.000 €. Όλα αυτά τα στοιχεία καταχωρούνται στο πραγματικό κόστος κτήσης, όπως αυτό προκύπτει από τα διαθέσιμα στον έλεγχο στοιχεία.

Ως προς το παθητικό, εκεί περιλαμβάνονται όλες οι υποχρεώσεις του ελεγχόμενου, του/της συζύγου και των προστατευομένων μελών αυτών, ως και οι επαγγελματικές υποχρεώσεις, εφόσον αφορούν περίπτωση ατομικής επιχείρησης. Οι υποχρεώσεις αυτές μπορεί να αφορούν τα δάνεια από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα γραμμάτια και τις επιταγές πληρωτέες και οποιαδήποτε άλλη αποδεικνυόμενη οφειλή ή υποχρέωση σε τρίτους, όπως οι αποσβέσεις.

Ιδιαίτερη προσοχή απαιτεί η αντιμετώπιση των αποσβέσεων κατά την διαμόρφωση του πίνακα αυτού. Αν στο πίνακα του ενεργητικού περιλαμβάνονται και πάγια επαγγελματικά περιουσιακά στοιχεία για τα οποία είχαν διενεργηθεί αποσβέσεις κατά τον υπολογισμό του φορολογητέου εισοδήματός τότε, οι σωρευτικές αποσβέσεις για αυτά τα περιουσιακά στοιχεία αναγράφονται ως υποχρέωση στον πίνακα παθητικού. Αν στο ενεργητικό περιλαμβάνονται περιουσιακά στοιχεία τα οποία έχουν αποσβεσθεί πλήρως, στον πίνακα παθητικού αναγράφεται το σύνολο των αποσβέσεων που έχει διενεργηθεί για αυτά και έχει εκπεσθεί από τα ακαθάριστα έσοδα. Αν όμως ο φορολογούμενος κατέχει επαγγελματικά περιουσιακά στοιχεία για τα οποία δεν έχει διενεργήσει αποσβέσεις ή υπάρχουν πάγια που δεν περιλαμβάνονται στο ενεργητικό λόγω πώλησης ή άλλου τρόπου διάθεσης, οι σχετικές αποσβέσεις δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα παθητικού

Αφού έχει υπολογιστεί το συνολικό ενεργητικό και παθητικού του φορολογούμενου, μπορεί να υπολογιστεί και η καθαρή θέση του για κάθε διαχειριστική περίοδο ως η διαφορά ενεργητικού – παθητικού. Από την καθαρή θέση λήξης κάθε διαχειριστικής περιόδου αφαιρείται η καθαρή θέση έναρξης και δημιουργείται έτσι ο Πίνακας Καθαρής Θέσης, όπως

αποτυπώνεται και στον παρακάτω πίνακα¹³, όπου για το πρώτο ελεγχόμενο έτος καθαρή θέση έναρξης θεωρείται η καθαρή θέση του έτους βάσης.

Πίνακας Καθαρής Θέσης

	ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ ΛΗΞΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ
μείον	ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ ΕΝΑΡΞΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ
	ΑΥΞΗΣΗ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ
μείον	ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ ΜΕ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΕΥ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ
	ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ
Συν	ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ ΠΡΟΣΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ΜΕ
	ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ & ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΘΕ ΕΙΔΟΥΣ
μείον	ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ ΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΜΕ ΛΟΙΠΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ
	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΜΕΝΟ ΒΑΣΕΙ ΜΕΛΟΘΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

(Πηγή:Ντασιου και Ζοργιαννού, 2014)

Η διαφορά της καθαρής θέσης αναπροσαρμόζονται με τις περιπτώσεις απόκτησης περιουσιακών στοιχείων άνευ ανταλλάγματος κατά το εν λόγω έτος, πχ αιτία θανάτου, δωρεάς, γονικής παροχής, κτλ. Στο αποτέλεσμα αυτό προστίθενται οι μη εκπιπόμενες δαπάνες, όπως οι προσωπικές και οικογενειακές δαπάνες διαβίωσης, λοιπές δαπάνες/αγορές και ζημίες από εκποίηση περιουσιακού στοιχείου, μη αναγνωριζόμενες φορολογικώς. Τέλος, από το μερικό αυτό σύνολο αφαιρούνται τα μη φορολογούμενα εισοδήματα, όπως είναι τα αφορολόγητα έσοδα από διάφορες πηγές, που δεν υπάγονται σε φορολόγηση βάσει διατάξεων νόμου και οι μη φορολογητέες περιπτώσεις εσόδων ή φορολογητέες κατ' ειδικό τρόπο, όπως τα έσοδα από δωρεές, κέρδη από πώληση περιουσιακού στοιχείου, επιχορηγήσεις και λοιπές μη φορολογητέες περιπτώσεις που συμπεριλήφθηκαν ή όχι στην υποβληθείσα δήλωση φορολογίας

Το τελικό υπόλοιπο που προκύπτει, αποτελεί το προσδιοριζόμενο καθαρό εισόδημα του ελεγχόμενου φορολογουμένου, της συζύγου και των προστατευομένων μελών αυτών, με βάση τη τεχνική της καθαρής θέσης. Η προσδιοριζόμενη αυτή φορολογητέα ύλη πρέπει να

¹³ Σοφία Ντάσιου, Έφη Ζοργιαννού, «Τεχνικές Ελέγχου με τη Χρήση Μεθόδων Έμμεσου Προσδιορισμού Φορολογητέας Ύλης», Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων, 2014

συγκριθεί με τα αντίστοιχα δηλωθέντα εισοδήματα από κάθε πηγή του φορολογουμένου του/της συζύγου και των προστατευομένων μελών αυτών. Σε περίπτωση διαφοράς μεταξύ αυτών, η διαφορά αυτή ελέγχεται ως μη δηλούμενο εισόδημα και εφόσον δεν αιτιολογείται υπόκειται σε φορολόγηση σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις¹⁴.

Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται, στα πλαίσια ενός παραδείγματος, η διαδικασία του υπολογισμού του μη δηλουμένου εισοδήματος του φορολογουμένου με βάση την ανάλυση της καθαρής θέσης του:

Παράδειγμα Μεθόδου Καθαρής Θέσης

Μέθοδος Καθαρής Θέσης			
Έτη	31/12/2011 (έτος βάσης)	31/12/2012	31/12/2013
I.Ενεργητικό			
Μετρητά ανά χείρας	1.000,00	600,00	300,00
Υπόλοιπο τραπεζικού λογαριασμού	3.500,00	6.350,00	7.000,00
Κοσμήματα	2.500,00	4.500,00	7.500,00
Σκάφος	20.000,00	20.000,00	20.000,00
Αυτοκίνητο	0,00	0,00	15.500,00
Ακίνητη περιουσία	0,00	180.000,00	180.000,00
Σύνολο ενεργητικού	27.000,00	211.450,00	230.300,00
II. Παθητικό			
Πληρωτέα γραμμάτια	300,00	300,00	300,00
Δάνεια	0,00	2.800,00	1.400,00
Υποθήκη ακίνητης περιουσίας	0,00	90.000,00	87.000,00
Σύνολο παθητικού	300,00	93.100,00	88.700,00
Καθαρή περιουσία	26.700,00	118.350,00	141.600,00
(-) καθαρή περιουσία προηγούμενου έτους		26.700,00	118.350,00
Αύξηση (μείωση) καθαρής περιουσίας		91.650,00	23.250,00
(+)Προσωπικά έξοδα διαβίωσης			
Πληρωμές πιστωτικών καρτών		1.250,00	2.500,00
Άλλα προσωπικά έξοδα διαβίωσης		9.000,00	10.000,00
Εισόδημα		101.900,00	35.750,00
(-) κεφάλαια από άγνωστες πηγές			
Τόκοι τραπεζικών καταθέσεων		250,00	300,00

¹⁴ ΠΟΛ 1270/2013, «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχου», 24 / 12 / 2013

Μισθοί		16.500,00	16.500,00
Σύνολο κεφαλαίων από γνωστές πηγές		16.750,00	16.800,00
Διαφορά (κεφάλαια από άγνωστες ή παράνομες πηγές)		85.150,00	18.950,00

Το πρώτο μέρος του πίνακα αφορά το ενεργητικό, όπου περιλαμβάνονται όλα τα περιουσιακά στοιχεία του φορολογουμένου, όπως το αυτοκίνητο, οι τραπεζικοί λογαριασμοί και η ακίνητη περιουσία, ενώ στο δεύτερο όλες οι υποχρεώσεις του, όπως δάνεια και πληρωτέα γραμμάτια. Με βάση τα στοιχεία αυτά, εκτιμάται η αύξηση της καθαρής περιουσίας του φορολογουμένου για κάθε ελεγχόμενο έτος, στην οποία προστίθενται τα προσωπικά έξοδα διαβίωσης και οι πληρωμές πιστωτικών καρτών.

Το τελικό καθαρό εισόδημα του φορολογουμένου που προκύπτει συγκρίνεται με τα αντίστοιχα δηλωθέντα εισοδήματα από κάθε πηγή του. Διαπιστώνεται η ύπαρξη διαφοράς μεταξύ αυτών. Εφόσον το εισόδημα που προκύπτει με την μέθοδο αυτή είναι μεγαλύτερο από το δηλωθέν εισόδημα, η διαφορά αυτή ελέγχεται ως μη δηλούμενο εισόδημα από τις φορολογικές αρχές.

Γ) Τεχνική Τραπεζικών Καταθέσεων και Δαπανών σε Μετρητά

Η τεχνική τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά (bank deposits and cash expenditure method) αποτελεί την τρίτη προβλεπόμενη από την ελληνική νομοθεσία έμμεση τεχνική ελέγχου. Με βάση αυτήν, προσδιορίζεται το φορολογητέο εισόδημα παρακολουθώντας την κίνηση των διαθέσιμων κεφαλαίων του φορολογούμενου, του/της συζύγου και των προστατευομένων μελών αυτών, είτε με την κατάθεση αυτών σε χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς είτε με την ανάλωσή τους σε διάφορες συναλλαγές με χρήση μετρητών. Στην πράξη, η τεχνική αυτή αναλύει τις συνολικές καταθέσεις και τα διαθέσιμα σε χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς και τις αγορές και δαπάνες σε μετρητά τόσο σε επαγγελματικό όσο και σε οικογενειακό επίπεδο κατά τη διάρκεια της ελεγχόμενης χρήσης και τα συγκρίνει με τα συνολικά δηλωθέντα έσοδα.

Η μέθοδος αυτή βασίζεται στην λογική ότι ένας φορολογούμενος έχει δύο επιλογές ως προς τα κεφάλαια του όταν λαμβάνει χρήματα: α) να τα καταθέσει και β) να τα επενδύσει. Παρέχει

μια ολοκληρωμένη εικόνα των δραστηριοτήτων του φορολογουμένου αντικατοπτρίζοντας το μέγεθος και την έκταση αυτών. Διαμορφώνεται το συναλλακτικό προφίλ του ελεγχόμενου λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες, όπως το είδος και το ύψος της κατάθεσης, η περιοδικότητα της κατάθεσης, τα πρόσωπα που διενεργούν την κατάθεση, τα πρόσωπα που διενεργούν τις αναλήψεις, και το πιστωτικό ίδρυμα όπου διενεργούνται οι συναλλαγές. Στόχος αποτελεί η κατανόηση της λειτουργίας και διαχείρισης των τραπεζικών λογαριασμών.

Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις, όπου συνιστάται η εφαρμογή της τεχνικής αυτής όπως η ύπαρξη αναξιόπιστων ή ελλιπών βιβλίων και στοιχείων από την πλευρά του φορολογούμενου, η πληρωμή μεγάλου μέρους των εξόδων των επιχειρήσεων με επιταγή, η χρήση των τραπεζικών καταθέσεων για τον καθορισμό και την αναφορά του φορολογητέου εισοδήματος¹⁵.

Η μέθοδος αυτή προσδιορίζει το φορολογητέο εισόδημα παρακολουθώντας την κίνηση των κεφαλαίων του φορολογουμένου. Το εισόδημα προσδιορίζεται μέσω μιας ανάλυσης των τραπεζικών καταθέσεων, των ακυρωμένων επιταγών, των νομισματικών συναλλαγών, των ηλεκτρονικών χρεώσεων, μεταφορών και πιστώσεων στους τραπεζικούς λογαριασμούς, καθώς και των δαπανών του φορολογούμενου σε μετρητά¹⁶.

Παρατηρούνται δύο βασικά χαρακτηριστικά της μεθόδου αυτής. Γενικά, η ύπαρξη καταθέσεων σε τραπεζικούς λογαριασμούς αποτελεί στοιχείο έρευνας φορολογητέων εσόδων. Επιπλέον, οι δαπάνες που παρουσιάζονται στην φορολογική δήλωση, πραγματοποιήθηκαν πράγματι είτε μέσω μετρητών είτε μέσω πιστωτικών καρτών. Εφόσον, οι δαπάνες καταβλήθηκαν σε μετρητά, τότε η πηγή αυτών των μετρητών θα πρέπει να προέρχεται από πηγή υποκείμενη σε φόρο, εκτός και αν υπάρχει διαφορετική αιτιολόγηση. Η απόδειξη μιας μη φορολογητέας πηγής για τα μετρητά αυτά βαρύνει τον ίδιο τον φορολογούμενο.

¹⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), «Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods», Prepared by Forum on Tax Administration's Compliance Sub-group, October 2006

¹⁶ Σοφία Ντάσιου, Έφη Ζοργιαννού, «Τεχνικές Ελέγχου με τη Χρήση Μεθόδων Έμμεσου Προσδιορισμού Φορολογητέας Ύλης», Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων, 2014

¹⁷ Charles P. Rettig, «Overview: Indirect Methods of Determining Taxable Income», Journal of Tax Practice & Procedure, February–March 2014

Ο ελεγκτής μπορεί να περιορίσει την εξέταση στις μεγάλες καταθέσεις ή τις καταθέσεις πάνω από ένα ορισμένο ποσό. Ωστόσο, ο εντοπισμός μικρότερων τακτικών καταθέσεων μπορεί να είναι ενδεικτικός εισοδήματος από μερίσματα, τόκους, ενοίκια, ή άλλα εισοδήματα, οδηγώντας σε μια πηγή εισοδήματος από επενδύσεις¹⁷.

Κατά την εφαρμογή της μεθόδου, πρώτον, προσδιορίζονται οι συνολικές τραπεζικές καταθέσεις της ελεγχόμενης περιόδου, στις περιπτώσεις που υπάρχει άνοιγμα λογαριασμών. Περιλαμβάνονται οι πιστωτικές κινήσεις σε λογαριασμούς που αφορούν καθαρές καταθέσεις και έμμεσες καταθετικές πράξεις. Αν δεν έχει πραγματοποιηθεί άνοιγμα λογαριασμών, οι συνολικές τραπεζικές καταθέσεις λαμβάνονται ως η διαφορά υπολοίπου τέλους μείον αρχή χρήσης. Στις περιπτώσεις μη ανοίγματος λογαριασμών, η τεχνική παράγει ανεπαρκή ή μη ασφαλή αποτελέσματα, ενώ η τυχόν προκύπτουσα αρνητική διαφορά δεν αναγράφεται επί του εντύπου.

Στην συνέχεια, αφαιρούνται τα κατατεθειμένα ποσά στους πιο πάνω λογαριασμούς που αφορούν μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα, ποσά από εκταμίευση δανείων, συμψηφιστικές κινήσεις μεταξύ λογαριασμών του φορολογουμένου, του/της συζύγου και των προστατευόμενων μελών αυτών, καθώς και συναλλαγές, μεταφορές και λοιπές πράξεις που δεν αποτελούν καθαρές καταθέσεις.

Από το υπόλοιπο των καθαρών τραπεζικών καταθέσεων που προκύπτει, προστίθενται οι καταβολές με μετρητά για επαγγελματικές και επιχειρηματικές δαπάνες, οι αγορές εμπορευμάτων, πρώτων και βοηθητικών υλών και λοιπών αγαθών αναγκαίων στην άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, οι αγορές περιουσιακών στοιχείων, οι προσωπικές/οικογενειακές δαπάνες, οι καταβληθέντες φόροι, εισφορές και πρόστιμα κάθε μορφής, η αποπληρωμή / μείωση χρεών με μετρητά, η αύξηση ή μείωση διαθεσίμων μετρητών ελεγχόμενης περιόδου, καθώς και οποιαδήποτε άλλη καταβολή σε μετρητά, όπως αποτυπώνεται και παρακάτω:

Πίνακας Τραπεζικών Καταθέσεων και Δαπανών σε Μετρητά

	ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΣΩΝ ΠΟΥ ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΕ ΚΑΘΕ ΜΟΡΦΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ (ελεγχόμενης περιόδου)
<i>μείον</i>	<ul style="list-style-type: none"> • ΜΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΣΟΔΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΕ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ , • ΠΟΣΑ ΕΚΤΑΜΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΩΝ • ΣΥΜΨΗΦΙΣΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ • ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ, ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ Κ.ΛΠ. ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΚΑΘΑΡΕΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ
	ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΚΑΘΑΡΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ
<i>πλέον</i>	ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ ΜΕ ΜΕΤΡΗΤΑ ΓΙΑ : <ul style="list-style-type: none"> • ΑΓΟΡΕΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΡΩΤΩΝ Ή ΒΟΗΘ. ΥΛΩΝ Κ.ΛΠ. ΕΙΔΩΝ • ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ • ΑΓΟΡΕΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ/ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ • ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ/ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ • ΑΠΟΠΛΗΡΩΜΗ/ΜΕΙΩΣΗ ΧΡΕΩΝ • ΑΥΞΗΣΗ/ΜΕΙΩΣΗ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΜΕΤΡΗΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ • ΛΟΙΠΕΣ ΚΑΤΑΒΟΛΕΣ
	ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΚΑΤΑΤΕΘΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΩΘΕΝΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

(Πηγή:Ντασιου και Ζοργιαννού, 2014)

Το νέο υπόλοιπο κατατεθειμένων και αναλωθέντων εσόδων μειώνεται με τα μη υποκείμενα σε φορολογία έσοδα που δεν κατατέθηκαν σε λογαριασμούς, όπως δάνεια ή δωρεές, και με την αύξηση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενων ετών. Επιπλέον, αυξάνεται με την μείωση των προκαταβολών που εισπράχθηκαν έναντι εσόδων επόμενων ετών, και με την αύξηση των εισπρακτέων λογαριασμών ή μειώνεται με την μείωση των εισπρακτέων λογαριασμών.

Πίνακας Τραπεζικών Καταθέσεων και Δαπανών σε Μετρητά

	ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΚΑΤΑΤΕΘΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΩΘΕΝΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ
<i>μείον</i>	<ul style="list-style-type: none"> • ΜΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΣΟΔΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΑΤΕΘΗΚΑΝ ΣΕ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ (π.χ. δάνεια, δωρεές επιστροφές φόρων κ.λπ.) • ΑΥΞΗΣΗ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΩΝ ΠΟΥ ΕΙΣΠΡΑΧΘΗΚΑΝ ΕΝΑΝΤΙ ΕΣΟΔΩΝ ΕΠΟΜΕΝΟΥ/ΝΩΝ ΕΤΟΥΣ/ΩΝ • ΜΕΙΩΣΕΙΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΩΝ (π.χ πωλήσεις με πίστωση)
<i>πλέον</i>	<ul style="list-style-type: none"> • ΜΕΙΩΣΗ ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΩΝ ΠΟΥ ΕΙΣΠΡΑΧΘΗΚΑΝ ΕΝΑΝΤΙ ΕΣΟΔΩΝ ΕΠΟΜΕΝΟΥ/ΝΩΝ ΕΤΟΥΣ/ΩΝ • ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΩΝ (π.χ πωλήσεις με πίστωση)
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΤΗΣΙΩΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΕΧΝΙΚΗΣ

(Πηγή:Ντασιου και Ζοργιαννού, 2014)

Το υπόλοιπο που προκύπτει και φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα¹⁸, αποτελεί το συνολικό εισόδημα προς φορολόγηση με βάση την τεχνική αυτή. Το εισόδημα αυτό θα πρέπει να συγκριθεί με το ακαθάριστο εισόδημα του ελεγχόμενου καθώς και με το σύνολο των λοιπών εισοδημάτων του ελεγχόμενου και του/της συζύγου αυτού.

Τυχόν θετική προκύπτουσα διαφορά ελέγχεται ως μη δηλούμενο εισόδημα και εφόσον δεν αιτιολογείται υπόκειται σε φορολόγηση σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις¹⁹. Η μέθοδος των τραπεζικών καταθέσεων και δαπανών σε μετρητά συνοψίζεται με την παρουσίαση ενός παραδείγματος:

Παράδειγμα μεθόδου τραπεζικών καταθέσεων

Μέθοδος τραπεζικών καταθέσεων		
Έτη	2012	2013
Σύνολο καταθέσεων	23.000,00	25.000,00
(-) Επανακαταθέσεις και μεταφορές	0,00	0,00
Καθαρές καταθέσεις	23.000,00	25.000,00
Δαπάνες		
Αγορά αυτοκινήτου	18.200,00	0,00
Αγορά σκάφους	0,00	23.000,00
Φόρος ακίνητης περιουσίας	1.200,00	1.200,00
Ενοίκιο διαμερίσματος	13.200,00	13.200,00
Διακοπές	0,00	8.000,00
Εξόφληση υποθήκης	6.000,00	6.000,00
Σύνολο δαπανών	38.600,00	51.400,00
(-) Καθαρές τραπεζικές εκταμιεύσεις	21.000,00	23.000,00
Δαπάνες σε μετρητά	17.600,00	28.400,00
Σύνολο εσόδων (εισόδημα)	40.600,00	53.400,00
(-) Κεφάλαια από γνωστές πηγές		
Μετρητά ανά χείρας	500,00	800,00
Κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα	27.000,00	31.000,00
Σύνολο γνωστών πηγών κεφαλαίων	27.500,00	31.800,00
Διαφορά (κεφάλαια από άγνωστες ή παράνομες πηγές)	13.100,00	21.600,00

18.Σοφία Ντάσιου, Έφη Ζοργιαννού, «Τεχνικές Ελέγχου με τη Χρήση Μεθόδων Έμμεσου Προσδιορισμού Φορολογητέας Ύλης», Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων, 2014

¹⁹ ΠΟΛ 1270/2013, «Μεθοδολογία Έμμεσων τεχνικών Ελέγχων», 24 / 12 / 2013

Η τεχνική αυτή προσδιορίζει το φορολογητέο εισόδημα του ελεγχόμενου παρακολουθώντας την κίνηση των κεφαλαίων. Στο παραπάνω πίνακα εκτιμώνται οι τραπεζικές καταθέσεις του φορολογουμένου και σε αυτές προστίθενται οι δαπάνες που αφορούν καταβολές με μετρητά, όπως για αγορά αυτοκινήτου, φόρο ακίνητης περιουσίας, διακοπές, ενοίκια, ενώ αφαιρούνται οι καθαρές τραπεζικές εκταμιεύσεις.

Το συνολικό εισόδημα προς φορολόγηση με βάση την τεχνική αυτή συγκρίνεται με το σύνολο των γνωστών πηγών κεφαλαίων, που περιλαμβάνει τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα και τα μετρητά. Φαίνεται στο παραπάνω πίνακα ότι το προσδιορισθέν εισόδημα είναι μεγαλύτερο από τις γνωστές πηγές κεφαλαίου, με αποτέλεσμα η διαφορά αυτή να πρέπει να ελεγχθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η φοροδιαφυγή αποτελεί ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα στην Ελληνική Οικονομία. Οι επιπτώσεις της επηρεάζουν όλη την κοινωνία καθώς δημιουργούν αδυναμία πληρωμής του Δημοσίου και εκτέλεσης του προϋπολογισμού. Για το σκοπό αυτό κρίνεται απαραίτητη η χρήση τεχνικών εντοπισμού της φοροδιαφυγής ώστε να βρεθεί το πραγματικό ύψος του φόρου που θα έπρεπε να καταβληθεί από τον φορολογούμενο.

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου μπορεί να οδηγήσουν σε αύξηση των εσόδων του κράτους. Ειδικότερα, η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με μεμονωμένα μέτρα, αλλά χρειάζεται μια συστηματική στρατηγική και προγραμματισμός εξαιτίας της πολυπλοκότητας του φαινομένου όπως αναλύθηκε στην επισκόπηση βιβλιογραφίας της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Για τη σωστή αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής είναι λοιπόν σημαντικό να αναλυθούν οι παράγοντες που σχετίζονται με αυτή καθώς και η επίδραση του κάθε παράγοντα. Οι έμμεσες τεχνικές έλεγχου ουσιαστικά ήρθαν να καλύψουν ένα μεγάλο κενό που υπήρχε για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής. Με τη χρήση των μεθόδων αυτών καθώς και τη μείωση της φοροδιαφυγής μπορεί να υπάρξει μείωση δημοσιονομικού ελλείμματος, εξαιτίας της αύξησης των κρατικών εξόδων και συνεπώς ένα καλύτερο μείγμα δημοσιονομικής πολιτικής.

Σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν στην εισαγωγή της παρούσας διπλωματικής εργασίας πρέπει να τονιστεί ότι η ανάλυση των πηγών και των επιπτώσεων της φοροαποφυγής δεν είναι εύκολη καθώς αποτελεί περίπλοκο φαινόμενο που προκαλείται από παράγοντες που μπορούν να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Ωστόσο σε σχέση με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα φαίνεται ότι η χρήση των έμμεσων τεχνικών ελέγχου μπορεί να βοηθήσει στον περιορισμό της φοροαποφυγής με θετικά αποτελέσματα για τα κρατικά έσοδα καθώς και τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Επιπλέον, τυχόν θετικά αποτελέσματα στη μείωση της φοροδιαφυγής μπορούν να οδηγήσουν και σε μείωση της ύφεσης που πλείπει την Ελληνική Οικονομία κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Περιορισμός της παρούσας διπλωματικής αποτελεί το γεγονός ότι δεν εξετάζεται η χρήση των αποτελεσμάτων της εφαρμογής των έμμεσων τεχνικών ελέγχου με τη χρήση στοιχείων καθώς κάτι τέτοιο είναι δύσκολο λόγο αδυναμίας άντλησης των σχετικών στοιχείων. Ωστόσο προτείνεται ως μελλοντική έρευνα η χρήση στοιχείων και η εμπειρική ανάλυσή τους ώστε να προκύψουν ενδεχομένως νέα στοιχεία σχετικά με την εφαρμογή των μεθόδων αυτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Έκθεση Απολογισμού Γ.Γ.Δ.Ε. για το έτος 2014 και προγραμματισμός δράσεων για το 2015, Αθήνα, σελ.24-27, 2015.
- Γεωργακόπουλος Θ., (1997), «Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, Αθήνα.
- Επιστημονική Ομάδα ASTBOOKS (2014), Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας και Ενδοομιλικές Συναλλαγές, Εκδόσεις ΚΙΟΣΟΓΛΟΥ Δ.-ΣΤΑΓΑΚΗ Ε. Ο.Ε, Αθήνα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2013) «Έκθεση καταπολέμησης της φορολογικής απάτης, της φοροδιαφυγής και των φορολογικών παραδείσων».
- Κορομηλάς Γ., (2013), «Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου», Ναυτεμπορική 15-05-2013, σελ.40-42.
- Λιόλιος Α., (2014), «Ο έλεγχος των φορολογικών Υποθέσεων», Θεσσαλονίκη.
- Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π. (2013), Σύγχρονα θέματα ελεγκτικής και εσωτερικού ελέγχου, Αθήνα
- Ντασίου Σ., (2014), Τεχνικές ελέγχου με τη χρήση μεθόδων έμμεσου προσδιορισμού φορολογητέας ύλης, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων.
- Ντάσιου, Σ. και Ζοργιαννού, Ε., (2014), «Τεχνικές Ελέγχου με τη Χρήση Μεθόδων Έμμεσου Προσδιορισμού Φορολογητέας Ύλης», Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων, Διεύθυνση Φορολογικών Ελέγχων.
- Τάτσος Ν., (2001), Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Χριστοδούλου Μ., (2015), «Έμμεσες Τεχνικές Ελέγχου-Μεθοδολογία και εφαρμογή», PowerTax, 16-04-2015.

ΞΕΝΗ

- Alm, J., (2012), Measuring, explaining, and controlling tax evasion: lessons from theory, experiments, and field studies. *International Tax and Public Finance*, 19(1), 54-77.
- Alm, J., and McKee, M., (2006), Audit Certainty, Audit Productivity, and Taxpayer Compliance. Andrew Young School of Policy Studies Research Paper 06-43 (2006).

- Alm, J., and Torgler, B., (2011), Do ethics matter? Tax compliance and morality. *Journal of Business Ethics*, Vol. 101(4), pp. 635-651.
- Andreoni, J., Erard, B., and Feinstein, J., (1998), Tax Compliance. *Journal of Economic Literature*, Vol. 36, pp. 818-860.
- Bergman, M., and Nevarez, A., (2006), Do audits enhance compliance? An Empirical Assessment of VAT Enforcement. *National Tax Journal*, pp. 817-832.
- Biber E., (2010), Revenue Administration: Taxpayer Audit –Use of Indirect Methods, International Monetary Fund, First Affairs Department.
- Cebula, R. J., (1997), An Empirical Analysis of the Impact of Government Tax and Auditing Policies on the Size of the Underground Economy. *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 56, pp. 173-185.
- Cummings, R. G., Martinez-Vazquez, J., McKee, M., & Torgler, B., (2009), Tax morale affects tax compliance: Evidence from surveys and an artefactual field experiment. *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol. 70, pp. 447-457.
- James C., (2012), *The Forensic Accountant & Fraud Examiner, Tool Kit*, 3rd Edition, Missouri.
- Jacobs A., (2013), Detailed Guidelines for Effective Tax Administration in Latin America and the Caribbean: Chapter 9. Fraud Investigations, USAID Leadership in Public Financial Management» August.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2006, Strengthening Tax Audit Capabilities: Innovative Approaches to Improve the Efficiency and Effectiveness of Indirect Income Measurement Methods, Prepared by Forum on Tax Administration's Compliance Sub-group.
- Pommerehne, W. W., & Weck-Hannemann, H., (1996), Tax rates, tax administration and income tax evasion in Switzerland. *Public Choice*, Vol. 88, pp. 161-170.
- Retting P. C., (2014), Overview: Indirect Methods of Determining Taxable Income, *Journal of Tax Practice & Procedure*-March.
- Schneider, F. and Enste, D., (2000), Shadow Economies around the World Size, Causes, and Consequences. IMF Working Paper, Available at SSRN.
- Slemrod, J., (2007), Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion. *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 21, pp. 25-48.
- Snow, A., & Warren, R.S., (2005), Ambiguity about Audit Probability, Tax Compliance, and Taxpayer Welfare. *Economic Inquiry*, Vol. 43, pp. 865-871.

Swedish Tax Agency, (2012), Taxes in Sweden 2012, An English Summary of Tax Statistical Yearbook of Sweden, December.

Townsend J., (2011), Confusion in the Court of Appeals about the Indirect Method of Proof, October.

Wilson and Turner Incorporated –Investigative Consultants, (2010) Fraud Alert: Insights on Fraud Detection and Deterrence, April-May.

Wise, R.M. (2000), Tax Fraud and Mens Rea Forensic Accounting, Sixth Annual Fraud Conference, Montreal, May 2000.

Worsham J.R.G., (1996). The Effect of Tax Authority Behavior on Taxpayer Compliance: A Procedural Justice Approach. The Journal of the American Taxation Association, Vol. 18, p. 19.

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

www.businessnews.gr

www.lexisnexis.com

www.power-tax.gr

www.wilson-turner.com

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΔΕΣ Α 1077357 ΕΞ 10.05.2013

ΠΟΛ.1050/17.02.2014

ΠΟΛ.1094/07.04.2014

ΠΟΛ.1270/24.12.2013

ΠΟΛ.1171/04.07.2013

N.2523/1997

N.4174/2013

N.2238/1994